

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

**Методичні рекомендації
до лабораторних робіт
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 336(072.034)

Ф59

Укладачі: І. В. Журавльова

М. М. Берест

М. О. Кіпа

О. П. Полтініна

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.

Протокол № 2 від 04.09.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] : методичні
Ф59 рекомендації до лабораторних робіт для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістер-
ського) рівня / уклад. І. В. Журавльова, М. М. Берест, М. О. Кіпа,
О. П. Полтініна. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 64 с.

Подано методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт із навчальної дисципліни. Уміщено загальні методичні рекомендації. Визначено порядок виконання робіт. Наведено умови завдань для виконання студентами та контрольні запитання.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня й інших економічних спеціальностей усіх форм навчання.

УДК 336(072.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

Трансформація економіки України актуалізувала потребу у вивченні фінансового менеджменту, спрямовану на досягнення стратегічних і тактичних цілей суб'єктів господарювання як первинної ланки економічної системи. Ця навчальна дисципліна вивчає форми прояву економічних законів у сфері фінансового менеджменту підприємств. Сучасний фінансовий менеджмент – це набір інструментів, методів та підходів до планування, організації розподілу фінансових ресурсів і контролю фінансових результатів діяльності підприємця для досягнення мети та підвищення економічної ефективності.

Навчальна дисципліна "Фінансовий менеджмент" є нормативною дисципліною циклу підготовки магістрів за спеціальністю "Фінанси, банківська справа та страхування". Метою навчальної дисципліни є формування у студентів системи фундаментальних знань із фінансового менеджменту, засобів, механізмів та інструментарію системного фінансового управління організацією.

У процесі навчання студенти здобувають необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських) і виконання лабораторних робіт. Виконання студентами лабораторних робіт забезпечує формування у них таких фахових компетентностей:

- здатність планувати і прогнозувати притоки та відтоки грошових потоків;

- здатність формувати політику управління оборотними активами підприємства;

- здатність здійснювати оцінювання вартості капіталу підприємства;

- здатність до аналітичних досліджень фінансових явищ і процесів на макро- та мікрорівні;

- здатність до оцінювання рівня інвестиційного, фінансового й інших видів ризиків;

- здатність до вибору оптимального ризикового рішення в умовах невизначеності;

- здатність до побудови прогнозної фінансової звітності;

- здатність до використання фінансових та інших функцій у редакторі *MS Excel* для вирішення завдань у діяльності фінансового менеджера.

Змістовий модуль 1

Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту

Тема 3. Управління грошовими потоками

Лабораторна робота 1

Бюджетування грошових потоків підприємства

Мета роботи – сформувати у студентів компетентності щодо планування потоків грошових коштів на підприємстві та здійснення бюджетування.

1.1. Загальні методичні рекомендації

Бюджетування – це сукупність взаємопов'язаних процесів прогнозування, планування, контролю, аналізу діяльності як підприємства загалом, так і окремих його підрозділів. Бюджет – це оперативний фінансовий план, який зазвичай складають за рік, що відображає вхідні та вихідні грошові потоки з операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

На практиці використовують два види бюджетів: поточний і капітальний.

Головними інструментами бюджетування є три основних бюджети, кожен з яких має своє призначення:

1) бюджет доходів і витрат – передбачає планування прибутку підприємства, його рентабельності та продуктивності, тобто цей бюджет надає інформацію про ефективність діяльності підприємства загалом і за його структурними одиницями зокрема;

2) бюджет грошових коштів – відображає вхідні та вихідні грошові потоки і показує платоспроможність підприємства;

3) складення прогнозного балансу – характеризує зміни фінансового та майнового стану підприємства за умови виконання в інших бюджетах господарських і фінансових операцій.

Бюджет грошових коштів має стати складовою частиною основного бюджету підприємства, який буде докладним кошторисом планованих надходжень і виплат грошових коштів за певний період та буде містити не тільки статті й суми надходжень і виплат, але й орієнтовний час їхнього здійснення.

1.2. Порядок виконання роботи

За допомогою табличного редактора *MS Excel* необхідно здійснити побудову графіків руху грошових коштів підприємства у розрізі окремих місяців.

Ефективне бюджетування грошових коштів є одним із головних завдань у діяльності суб'єктів господарювання. Прогноз руху грошових коштів є очікуваним обсягом грошових коштів, що класифікується за джерелами надходжень та обсягом витрат. Очікуваний залишок грошових коштів на кінець бюджетного періоду порівнюється з їхнім мінімальним залишком. Розподіл статей між графіками руху грошових коштів відбувається, відповідно до змісту кожної операції, що приводить до списання або зарахування коштів на рахунок підприємства.

У прогнозі руху грошових коштів відображають результати можливого обсягу продаж, капітальних вкладень, виплати дивідендів, фінансування за рахунок власних коштів, термінових кредитів. Процес складання прогнозного звіту про рух грошових коштів здійснюється на основі показників про операції, які призводять до руху грошових коштів. Інформацію про рух грошових коштів доцільно наводити за такою структурою:

1. Графік А – регулярні надходження грошових коштів від продажу товарів і послуг (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Графік А – регулярні надходження грошових коштів
від продажу товарів і послуг**

Стаття руху грошових коштів	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Обсяг продажу								
Продаж у кредит								
Дебіторська заборгованість, зокрема								
через місяць (70 %)								
через 2 місяці (30 %)								
Оплата в місяць відвантаження								
Усього надходжень								

2. Графік Б – регулярні відтоки грошових коштів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Графік Б – регулярні відтоки грошових коштів

Стаття руху грошових коштів	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Обсяги закупівлі сировини								
Оплата закупок, зокрема								
через місяць (40 %)								
через 2 місяці (60 %)								
Виплата зарплати								
Інші витрати (загальногосподарські, адміністративні, комерційні, реклама, збут)								
Усього відтоків								

3. Графік В – інші періодичні (непостійні) надходження грошових коштів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Графік В – інші періодичні (непостійні) надходження грошових коштів

Стаття руху грошових коштів	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Отримання кредиту								
Відсотки від володіння корпоративними правами інших підприємств								
Продаж основних засобів								
Усього непостійних надходжень за період								

4. Графік Г – інші періодичні (непостійні) виплати грошових коштів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Графік Г – інші періодичні (непостійні) виплати грошових коштів

Стаття руху грошових коштів	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Капітальні витрати (інвестиції)								
Виплата дивідендів (квартальна)								
Сплата податків								
Усього періодичних надходжень								

5. Графік Д – чисті потоки та касовий залишок грошових коштів (бюджет) (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Графік Д – чисті потоки та касовий залишок грошових коштів (бюджет)

Стаття руху грошових коштів	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
Постійні надходження грошових коштів								
Періодичні надходження грошових коштів								
Постійні виплати грошових коштів								
Періодичні виплати грошових коштів								
Чистий рух грошових коштів								
Залишки грошових коштів на початок періоду								
Залишки грошових коштів на кінець періоду								

6. Після того як було сформовано всі графіки руху грошових коштів, необхідно здійснити прогнозування показників звіту про фінансові результати, з урахуванням усіх операцій, які було відображено в графіках руху грошових коштів. Звіт про фінансові результати, на відміну від звіту про рух грошових коштів, складається за період, які в заданому випадку визначається як квартал.

Графік Е – прогноз фінансових результатів (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Прогнозні показники звіту про фінансові результати

Стаття	Перший квартал	Другий квартал
Чистий дохід		
Собівартість, зокрема		
сировина		
зарплата		
Валовий прибуток		
Амортизація		
Інші витрати		
Прибуток до оподаткування		
Податок на прибуток		
Чистий фінансовий результат		

1.3. Завдання для самостійного виконання

Підприємство А виготовило та реалізувало продукцію на суму 115,8 тис. грн у листопаді 2019 року, а в грудні – на суму 125,8 тис. грн. На наступні півроку темпи приросту обсягу виробництва залишаються незмінними. 80 % продукції підприємство продає в кредит. При цьому 70 % дебіторської заборгованості погашається через 1 місяць після продажу, а 30 % – через 2 місяці.

Сировина та матеріали, необхідні для виробництва, підприємство закуповує за 1 місяць до виробництва, в розмірі місячної потреби. Вартість сировини та матеріалів становить 65 % від виручки від реалізації. Оплату за сировину та матеріали підприємство здійснює: через місяць після закупівлі – 40 % вартості ТМЦ, через 2 місяці – 60 % вартості ТМЦ.

У грудні виплачено зарплату в розмірі 18,8 тис. грн. Приріст зарплати становить 10 % на місяць і залишається незмінним протягом півроку. У березні 2020 року підприємство планує взяти кредит у розмірі 65 тис. грн. Податок на прибуток сплачується підприємством накопичувальним підсумком у кінці кожного кварталу.

На 1.01.2020 залишок грошових коштів на рахунках підприємства становив 13,7 тис. грн.

Складіть звіт про рух грошових коштів у щомісячному розрізі та звіт про фінансові результати за перше півріччя 2020 року.

1.4. Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано у додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиць та/або скриншотів;
- 4) обґрунтовані висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи. Висновки мають містити інформацію щодо причин і наслідків змін у формуванні грошових коштів підприємства.

1.5. Контрольні запитання

1. Розкрийте економічну сутність грошового потоку.
2. Сформулюйте основні ознаки класифікації грошових потоків.
3. Охарактеризуйте ролі кожного виду діяльності підприємства в формуванні його сукупного грошового потоку.
4. Надайте характеристику та технологію визначення операційного, інвестиційного та фінансового потоків підприємства.
5. Порівняйте метод прямих розрахунків та ретроспективного методу складання звіту про рух грошових коштів. Які особливості кожного з методів?
6. Сформулюйте економічну сутність понять "чистий прибуток" і "чистий грошовий потік". Визначте відмінність між поняттями.
7. Охарактеризуйте методичні підходи до прогнозування грошових потоків підприємства. Визначте їхні переваги та недоліки.

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

Лабораторна робота 2 Використання у фінансових розрахунках вартості грошей у часі

Мета роботи – формувати у студентів здатності до визначення теперішньої та майбутньої вартості грошей, реальної відсоткової ставки.

2.1. Загальні методичні рекомендації

Сутність концепції вартості грошей у часі полягає у тому, що норма прибутку на фінансовому ринку впливає на зміну вартості грошей. Отже, необхідне врахування фактора часу в перебігу довготермінових фінансових операцій.

Методичний інструментарій врахування вартості грошей у часі подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Методичний інструментарій врахування вартості грошей у часі

Підходи до врахування зміни вартості грошей у часі	Методи	Інструменти
Дисконтування (визначення теперішньої вартості грошей)	Просте дисконтування	Дисконтування
	Дисконтування ануїтетів	Дисконтування звичайних ануїтетів
		Дисконтування авансових ануїтетів
Компаундування (визначення майбутньої вартості грошей)	Просте компаундування	Компаундування
	Компаундування авансових ануїтетів	Компаундування звичайних ануїтетів
		Компаундування авансованих ануїтетів

У процесі порівняння вартості грошей під час їхнього вкладання та повернення прийнято використовувати два основних поняття: теперішня та майбутня вартість грошей.

Майбутня вартість грошей – це та сума, на яку перетворюються інвестовані в заданий момент грошові кошти через певний період часу з урахуванням певної відсоткової ставки. Визначення майбутньої вартості грошей пов'язане з процесом нарощення (compounding) початкової вартості – поетапним збільшенням вкладеної суми шляхом приєднання суми відсоткових платежів до її первісного розміру. В інвестиційних розрахунках відсоткова ставка платежів застосовується не тільки як інструмент нарощення вартості грошових коштів, але і як вимірник ступеня прибутковості інвестиційних операцій.

Виділяють майбутню вартість грошей як одиничний грошовий потік і як анuitет. Під **анuitетом** розуміють рівномірні грошові потоки, що регулярно надходять.

Теперішня вартість грошей є сумою майбутніх грошових надходжень, приведених до теперішнього моменту часу з урахуванням певної відсоткової ставки. Визначення теперішньої вартості грошей пов'язане з процесом дисконтування (discounting), майбутньої вартості. Цей процес є операцією, зворотною до нарощення. Дисконтування використовується в багатьох задачах аналізу інвестицій.

Концепція вартості грошей у часі полягає в тому, що вартість грошей із часом змінюється з урахуванням норми прибутку на фінансовому ринку. Зміна вартості грошей у часі зумовлює необхідність урахування фактора часу в процесі здійснення фінансових операцій. Основними причинами зміни вартості грошей є інфляція, ризик і схильність до ліквідності.

Майбутню вартість грошових потоків за простими відсотками визначають як:

$$FV = PV \times n \times i, \quad (2.1)$$

де PV – початкова сума грошових коштів (теперішня вартість);

i – відсоткова ставка;

n – кількість років накопичення.

Відсотки в довготермінових фінансово-кредитних операціях після чергового періоду нарахування можуть не виплачуватись, а приєднуватись до суми боргу та за подальшими платіжними періодами давати дохід. У цих випадках для оцінювання грошових потоків використовують **складні відсотки**.

Майбутню вартість грошових потоків за складними відсотками визначають як:

$$FV = PV \times (1+i)^n. \quad (2.2)$$

Суму відсотків розраховують таким чином:

$$I = FV - PV. \quad (2.3)$$

Складний відсоток можна нараховувати кілька разів на рік. У цьому разі кількість періодів нарахування відсотків знаходять за формулою:

$$\text{Кількість періодів нарахування відсотків} = m \times n, \quad (2.4)$$

де m – кількість разів нарахування складного відсотка протягом періоду (року).

Відсоткову ставку за період, менший від одного року, розраховують за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Відсоткова ставка за період} &= (\text{Річна ставка} \times \\ &\times \text{Кількість місяців у періоді нарахування}) / 12. \end{aligned} \quad (2.5)$$

У цьому разі майбутню вартість FV обчислюють за формулою:

$$FV = PV \times \left(1 + \frac{i}{m}\right)^{m \times n}. \quad (2.6)$$

Теперішню вартість майбутніх грошових потоків визначають зведенням – дисконтуванням на величину відсотка, який міг би бути заробленим, якщо б грошові кошти були доступними для використання на момент оцінювання:

$$PV = \frac{FV}{(1+i)^n}, \quad (2.7)$$

де $\frac{1}{(1+i)^n}$ – коефіцієнт дисконтування.

Якщо період нарахування менше року, то нарахована сума буде більшою у разі застосування простих відсотків, а якщо більше року – у разі застосування складних відсотків.

2.2. Порядок виконання роботи

У роботі необхідно з використанням табличного редактора *MS Excel* сформулювати на окремих листах по електронній таблиці *Excel*, що ілюструють обґрунтування рішень фінансового менеджера консалтингової компанії.

Після завершення розрахунків студент має надати розгорнуті обґрунтовані висновки.

2.3. Завдання для самостійного виконання

1. Перед працівником консалтингової компанії поставлено завдання щодо обґрунтування ухвалення рішення щодо найбільш привабливого варіанта розміщення тимчасово вільних коштів.

Банк "Перспектива" пропонує такі умови розміщення 20 000 грн:

вклад "Ощадний": ставка – 24 % річних, відсотки нараховуються один раз на рік;

вклад "Прибутковий": ставка – 23 %, відсотки нараховуються один раз у квартал;

вклад "Капітал": ставка – 23 %, відсотки нараховуються безперервно;

вклад "Партнерський": перше півріччя ставка становить 10 % річних, кожний наступний квартал вона збільшується на 3 %, відсотки нараховуються тільки на суму першого внеску пана Козаченка;

вклад "Строковий": ставка за перший місяць становить 12 % річних, а кожний наступний місяць вона збільшується на 5 % з одночасною капіталізацією відсоткового доходу.

Розрахунки здійснити для таких періодів нарощування: 90 днів; 180 днів; квартал (півроку), 1 рік; 5 років; 10 років (у році – 360 днів).

2. Перед працівником консалтингової компанії поставлено завдання щодо визначення теперішньої вартості угоди щодо здачі земельної ділянки в оренду, якщо відсоткова ставка дорівнює 14 %, термін оренди – 10 років, орендна плата має виплачуватися щорічно за схемою пост-

нумерандо на таких умовах: перші шість років – по 15 тис. грн, у наступні чотири роки – по 16 тис. грн.

У ході виконання лабораторної роботи студент має обґрунтувати рішення працівника консалтингової компанії з необхідними скриншотами й обґрунтованими висновками.

2.4. Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано у додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиць та/або скриншотів;
- 4) обґрунтовані висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи. Висновки повинні мати порівняльний характер щодо результатів, отриманих щодо визначення теперішньої вартості угоди розміщення терміново вільних коштів з урахуванням впливу різних факторів на думку студента щодо доцільності їхнього врахування в діяльності фінансового менеджера.

2.5. Контрольні запитання

1. Опишіть зміну вартості грошей у часі, засоби врахування дії часу при визначенні вигідності фінансових операцій.
2. Охарактеризуйте відомі вам методи розрахунку майбутньої та теперішньої вартості грошей.
3. Укажіть основні схеми нарахування простих і складних відсотків.
4. Визначте фінансові ренти (ануїтети); майбутню і теперішню вартість ануїтету.
5. Виділіть фактори впливу на вибір ставки дисконтування.

Змістовий модуль 2

Управління об'єктами фінансового менеджменту

Тема 6. Управління активами

Лабораторна робота 3

Моделі управління оборотними активами

Мета роботи – формувати у студентів здатності до розроблення та реалізації політики управління оборотними активами підприємства.

3.1. Загальні методичні рекомендації

Розроблення політики фінансування активів базується на їхньому розподілі на такі складові:

необоротні активи;

постійну частину оборотних активів, яка є незмінним елементом їхнього сукупного розміру; не залежить від будь-яких коливань обсягу операційної діяльності; не пов'язана з сезонним формуванням запасів, достроковим завозом і цільовим призначенням;

варіативну частину оборотних активів, яка пов'язана з сезонним зростанням обсягу реалізованої продукції, коливанням обсягу операційної діяльності; не пов'язана з сезонним формуванням запасів, достроковим завозом і цільовим призначенням.

У фінансовому менеджменті виділяють різні стратегії фінансування оборотних коштів (поточних активів) залежно від ставлення керівництва до вибору джерел покриття варіативної частини, тобто до вибору відносної величини чистого оборотного капіталу. Відомі чотири моделі фінансування: ідеальна, агресивна, консервативна та компромісна. Вибір тієї чи іншої моделі стратегії фінансування зведено до встановлення величини довготермінових пасивів і розрахунку на її основі величини чистого оборотного капіталу (ЧОК) як різниці між довготерміновими пасивами (ДП) та необоротними активами (НА):

$$\text{ЧОК} = \text{ДП} - \text{НА}. \quad (3.1)$$

Зображення кожної моделі наведено далі. Для зручності слід дати пояснення деяким термінам:

поточні (оборотні) активи (ПА):

$$ПА = СЧ + ВЧ, \quad (3.2)$$

де СЧ – системна частина поточних активів;

ВЧ – варіативна частина поточних активів;

довгострокові пасиви (ДП):

$$ДП = ВК + ДЗ, \quad (3.3)$$

де ДЗ – довготерміновий позиковий капітал;

ВК – власний капітал.

Ідеальна модель побудована, ґрунтуючись на сутності категорій "поточні активи" й "поточні зобов'язання" та їхній взаємній відповідності (рис. 3.1).

Рис. 3.1. **Ідеальна модель фінансового управління оборотними коштами**

Термін "ідеальна" не слід розуміти як ідеал, до якого потрібно прагнути. У цьому випадку – це сполучення активів і джерел їхнього з огляду на економічний зміст. Модель означає, що поточні активи за величиною збігаються з короткотерміновими зобов'язаннями, тобто чистий оборотний капітал дорівнює нулю.

У реальному житті така модель практично не зустрічається. Крім того, із позиції ліквідності вона є найбільш ризикована, оскільки за несприятливих умов (наприклад, під час розрахунку з усіма кредиторами одночасно) підприємство може опинитись перед необхідністю в продажу частини основних коштів для покриття поточної кредиторської заборгованості. Сутність цієї стратегії полягає в тому, що довготермінові пасиви встановлюють на рівні необоротних активів.

Для конкретного підприємства найбільш реальна одна з таких трьох моделей стратегії фінансового управління оборотними коштами, в основу яких закладена ідея про те, що для забезпечення ліквідності необоротні активи та системна частина поточних активів мають покриватися довготерміновими пасивами. Отже, розбіжності між моделями визначаються тим, які джерела фінансування обрані для покриття варіативної частини поточних активів.

Агресивна модель означає, що довготермінові пасиви є джерелами покриття необоротних активів і системної частини поточних активів, тобто того їхнього мінімуму, що необхідний для здійснення господарської діяльності (рис. 3.2).

Оборотні активи	Варіативна частина	ЧОК	Короткотермінові пасиви
	Системна частина		Довготермінові пасиви
Необоротні активи			

Рис. 3.2. Агресивна модель фінансового управління оборотними коштами

У цьому разі чистий оборотний капітал точно дорівнює цьому мінімуму:

$$\text{ЧОК} = \text{СЧ}. \quad (3.4)$$

Варіативну частину поточних активів у повному обсязі покривають короткотермівовою кредиторською заборгованістю.

Із позиції ліквідності, ця стратегія також дуже ризикована, оскільки в реальному житті обмежитися лише мінімумом поточних активів неможливо.

Консервативна модель припускає, що варіативну частину поточних активів також покривають довготерміновими пасивами. За цієї умови короткотермівової кредиторської заборгованості немає. Відсутній і ризик втрати ліквідності. Чистий оборотний капітал дорівнює за величиною поточним активам:

$$\text{ЧОК} = \text{ПА}. \quad (3.5)$$

Безумовно, така модель (рис. 3.3) має штучний характер.

Оборотні активи	Варіативна частина	ЧОК	Довготермінові пасиви
	Системна частина		
Необоротні активи			

Рис. 3.3. Консервативна модель фінансового управління оборотними коштами

Компромісна модель найбільш реальна (рис. 3.4). У такому випадку необоротні активи, системна частина поточних активів і приблизно половину частини поточних активів, що варіює, покривають довготерміновими пасивами.

Оборотні активи	Варіативна частина	ЧОК	Короткотермінові пасиви
	Системна частина		Довготермінові пасиви
Необоротні активи			

Рис. 3.4. Компромісна модель фінансового управління оборотними коштами

Чистий оборотний капітал дорівнює за величиною сумі системної частини поточних активів і половини їхньої варіативної частини:

$$\text{ЧОК} = \text{СЧ} + 0,5 \text{ ВЧ}. \quad (3.6)$$

В окремі моменти підприємство може мати зайві поточні активи, що негативно впливає на прибуток, однак це розглядають як плату за підтримку ризику втрати ліквідності на належному рівні.

3.2. Порядок виконання роботи

1. Скачайте за два суміжні роки баланси підприємства на сайті SMIDA (<https://smida.gov.ua/>) відповідно до варіанта (табл. 3.1).

Вихідні дані для вибору підприємства

№ п/п	ЄДРПОУ	Найменування	Область
1	2	3	4
1	213799	Публічне акціонерне товариство "Харківський електротехнічний завод "Укрелектромаш"	Харківська
2	214534	Публічне акціонерне товариство "Завод "Південкабель"	Харківська
3	110237	Публічне акціонерне товариство "Дослідний Електромонтажний завод"	Харківська
4	110243	Відкрите акціонерне товариство "Укренерготеплоізоляція"	Харківська
5	110929	Відкрите акціонерне товариство "Харківенергоремонт"	Харківська
6	114117	Публічне акціонерне товариство "Укргідропроєкт"	Харківська
7	118434	Публічне акціонерне товариство "Трест "Південзахіденергобуд"	Харківська
8	120253	Публічне акціонерне товариство "Проектно-технологічний та конструкторський інститут "Укркраненерго"	Харківська
9	120980	Публічне акціонерне товариство "Теплоенергомонтаж"	Харківська
10	121873	Відкрите акціонерне товариство "Харківське монтажно-виробниче підприємство "Електропівденмонтаж"	Харківська
11	126284	Відкрите акціонерне товариство "Південенергомонтажізоляція"	Харківська
12	131954	Акціонерна компанія "Харківобленерго"	Харківська
13	132032	Акціонерне товариство "Опора"	Харківська
14	132836	Відкрите акціонерне товариство "Енергетик"	Харківська
15	158787	Публічне акціонерне товариство "Турбогаз"	Харківська
16	165712	Публічне акціонерне товариство "Харківський машинобудівний завод "Світло шахтаря"	Харківська
17	187866	Харківський коксохімічний завод	Харківська
18	190555	Приватне акціонерне товариство "Енергосталь"	Харківська
19	191520	Відкрите акціонерне товариство "Втормет"	Харківська
20	192494	Приватне акціонерне товариство "Виробничо-технічне підприємство "Укренергочормет"	Харківська
21	216852	Відкрите акціонерне товариство "Спеціальне проєктно-конструкторське та технологічне бюро заглибного електроустаткування для буріння свердловин та видобування нафти "Потенціал"	Харківська
22	220285	ПАТ "Український науково-дослідний та конструкторський інститут хімічного машинобудування"	Харківська
23	223214	Публічне акціонерне товариство "ХАРКІВСЬКИЙ ЗАВОД ГІДРОПРИВІД"	Харківська
24	223237	Публічне акціонерне товариство "РОСС"	Харківська
25	223243	Публічне акціонерне товариство "ХАРКІВСЬКИЙ ВЕРСТАТОБУДІВНИЙ ЗАВОД"	Харківська
26	223266	Відкрите акціонерне товариство "Харківський дослідний завод технологічного оснащення"	Харківська

1	2	3	4
27	223272	Приватне акціонерне товариство "Харківський завод штампів та пресформ"	Харківська
28	223929	Публічне акціонерне товариство "Український проектно-конструкторський інститут машинобудівної та верстатостроїтельної промисловості "УКРМАШВЕРСТАТОПРОЄКТ"	Харківська
29	224900	Приватне акціонерне товариство "ІНСТИТУТ УКРОРГВЕРСТАТИПРОМ"	Харківська
30	224917	НДІ "Гідропривод"	Харківська
31	224969	Харківське спеціальне конструкторське бюро агрегатних верстатів	Харківська
32	225667	Публічне акціонерне товариство "Науково-виробниче підприємство Теплоавтомат"	Харківська
33	225911	Публічне акціонерне товариство "Харківський завод "Оргтехніка"	Харківська
34	226537	Публічне акціонерне товариство "СИСТЕМА"	Харківська
35	227258	Приватне акціонерне товариство "ХАРКІВСЬКИЙ ЮВЕЛІРНИЙ ЗАВОД"	Харківська
36	228619	Приватне акціонерне товариство "БУДТЕХМОНТАЖ ППА"	Харківська
37	229174	Акціонерне товариство салон "Прилади та обчислювальна техніка" (ЗАТ)	Харківська
38	232319	Українсько-російське спільне підприємство ВАТ "ХарківУАЗсервіс"	Харківська
39	232779	ПАТ "Харківський велосипедний завод ім. Г. І. Петровського"	Харківська
40	233589	Відкрите акціонерне товариство "Куп'янський ливарний завод"	Харківська

2. У роботі необхідно з використанням табличного редактора *MS Excel* побудувати таблиці для визначення моделі за роками (рис. 3.5).

The screenshot shows a Microsoft Excel spreadsheet with the following data:

№ п/п	Актив	Значення, в грн.	%	Пасив	Значення, в грн.	%
1	Варіативна частина оборотних активів			1	Короткострокові зобов'язання	
2	Системна частина оборотних активів			2	Довгострокові зобов'язання	
3	Необоротні активи			3	Власний капітал	
5	Разом			Разом		

Рис. 3.5. Допоміжна таблиця для визначення моделі управління оборотними активами

3. Визначте чистий оборотний капітал підприємства.
4. Побудуйте діаграми за роками, що ілюструють модель управління активами підприємства.

Після завершення розрахунків студент має надати розгорнуті обґрунтовані висновки.

3.3. Завдання для самостійного виконання

На основі даних фінансових балансів підприємства на сайті SMIDA (<https://smida.gov.ua/>) за два суміжні роки визначте модель управління оборотними активами відповідно до варіанта (табл. 3.1).

У ході виконання лабораторної роботи студент має: побудувати модель; визначити чистий оборотний капітал підприємства в кожному році; зробити висновки щодо переваг і ризиків моделі.

3.4. Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано у додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиць та/або скріншотів;
- 4) обґрунтовані висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи. Висновки мають містити переваги та ризики моделі управління активами.

3.5. Контрольні запитання

1. Наведіть структуру та джерела формування оборотного капіталу підприємства.
2. Розкрийте фактори впливу на розмір власних оборотних засобів підприємства.
3. Опишіть методи розрахунку постійної потреби підприємства в оборотних засобах.
4. Охарактеризуйте переваги та ризики ідеальної моделі управління оборотними активами.

5. Охарактеризуйте переваги та ризики агресивної моделі управління оборотними активами.

6. Охарактеризуйте переваги та ризики консервативної моделі управління оборотними активами.

7. Охарактеризуйте переваги та ризики компромісної моделі управління оборотними активами.

8. На чому базується вибір політики фінансування оборотних засобів?

Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу

Лабораторна робота 4

Діагностика оптимальності структури капіталу підприємства

Мета роботи – сформувати у студентів компетентності щодо визначення оптимальності структури капіталу підприємства за критерієм показника фінансового левериджа.

4.1. Загальні методичні рекомендації

Наявність достатнього розміру капіталу на підприємстві ще не є запорукою його успішної фінансово-господарської діяльності. У цьому аспекті важливу роль відіграє побудова оптимальної структури фінансових ресурсів, яка б дозволила максимізувати не лише прибутковість підприємства, а і збільшити його ринкову вартість. Отже, оптимальність структури капіталу є одним із важливіших принципів його формування (рис. 4.1).

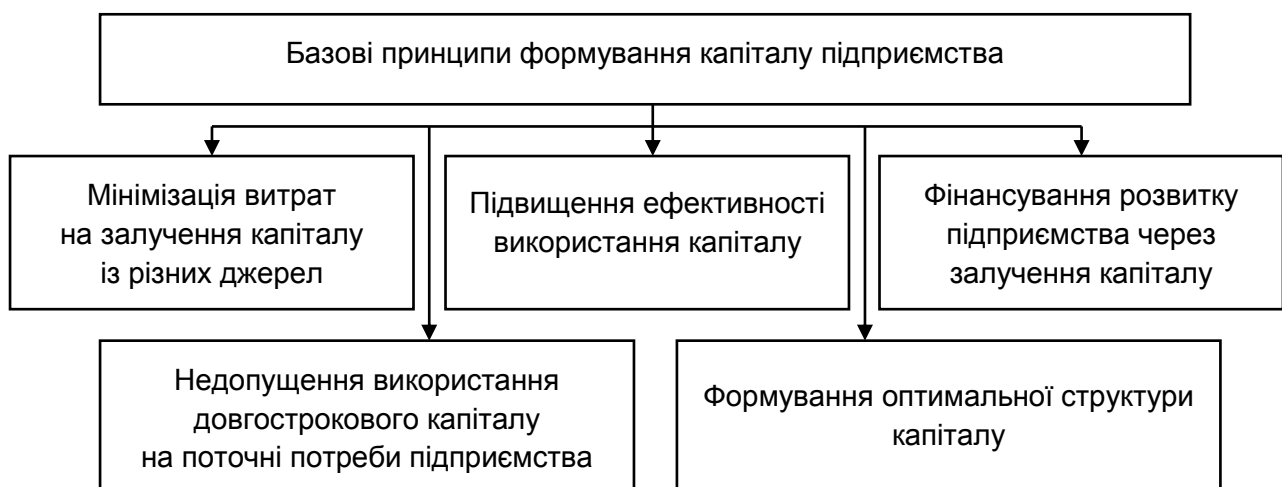

Рис. 4.1. Базові принципи формування капіталу

Визначення оптимальної структури капіталу як економічної категорії впливає з методів досягнення цієї оптимальності, серед основних критеріїв якої визначають і вартість капіталу. Найчастіше поняття оптимальної структури капіталу ототожнюють із раціональним співвідношенням власної та запозиченої частин капіталу.

Оптимальність капіталу нерозривно пов'язана з досягненням його ефективності. Неефективна структура капіталу підприємства спричиняє брак фінансових ресурсів, утрату фінансової стійкості та руйнування ефекту синергії діяльності, що тягне за собою появу інших факторів кризового стану підприємства.

Основні ознаки наявності ефективної структури капіталу на підприємстві:

- 1) інтенсивний розвиток підприємства;
  - 2) безперервний виробничий процес;
  - 3) висока швидкість обороту капіталу;
  - 4) баланс між дохідністю капіталу та ризиками, що бере на себе підприємство;
  - 5) показник рентабельності інвестованого капіталу вищий за середньозважену вартість капіталу підприємства;
  - 6) підвищення вартості підприємства з кожним наступним періодом.
- Концепцій оптимальності структури капіталу, якими може користуватися студент подано в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Узагальнення концепцій оптимальності структури капіталу

Концепції	Характеристика
Традиціоналістська	Оптимізація структури капіталу здійснюється шляхом визначення окремої вартості складових капіталу
Концепція індеферентності структури капіталу	Капітал підприємства не здійснює впливу на ринкову вартість. Підприємство має оптимізувати активи
Компромісна концепція	Оптимізація структури капіталу здійснюється з урахуванням як рівня прибутковості, так і можливих фінансових ризиків
Концепція суперечності інтересів	В її основу закладено відмінність інтересів і рівня інформованості власників, інвесторів, кредиторів і менеджерів у процесі управління ефективністю капіталу

Фактори формування оптимальної структури капіталу:

1) *галузеві особливості операційної діяльності підприємства.* Підприємства з високим рівнем фондомісткості мають нижчий кредитний рейтинг, тому мають розраховувати на власний капітал. Чим коротший період операційного циклу, тим більшою мірою можна використовувати позиковий капітал;

2) *стадія життєвого циклу підприємства.* На ранніх стадіях життєвого циклу підприємства можуть у більшому обсязі залучати позиковий капітал (хоч вартість його може бути вищою від середньоринкової, оскільки рівень фінансових ризиків вищий). На стадіях зрілості підприємствам доцільно спиратись переважно на власний капітал;

3) *кон'юнктура товарного ринку.* За умов несприятливої кон'юнктури товарного ринку підприємствам доцільно зменшувати обсяг використання позикового капіталу;

4) *кон'юнктура фінансового ринку.* У разі зростання вартості позикового капіталу диференціал фінансового левериджу може набувати від'ємного значення. Зі зниженням цієї вартості знижується ефективність використання довготермінового позикового капіталу, отриманого раніше;

5) *прибутковість діяльності.* За високого рівня рентабельності зростає кредитний рейтинг підприємства. Проте у цьому разі підприємство має змогу задовільними потребу в додатковому капіталі через капіталізацію значної частки чистого прибутку;

6) *ставлення кредиторів до підприємства.* За фінансово-господарського становища підприємства, коли кредитори конкурують за право надати підприємству кредит, доцільно збільшувати обсяги позикових коштів. Збільшити частку позикового капіталу також можна, якщо кредитна історія підприємства є позитивною;

7) *рівень оподаткування.* Чим нижчі ставки на прибуток і більше податкових пільг, тим менша різниця між використанням власного та позикового капіталу (ефект "податкового щита" у використанні позикового капіталу зменшується);

8) *фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства.* Якщо власники та менеджери не схильні до високого рівня ризику, то вони обирають консервативний підхід до фінансування діяльності підприємства, тобто в основному за рахунок власного капіталу. За агресивного підходу позиковий капітал використовують у максимально можливому обсязі. Для збереження фінансового контролю за управлінням підприємством

(контрольного пакету акцій чи контрольного обсягу пайового внеску) доцільно формувати додатковий капітал за рахунок позикових коштів.

4.2. Порядок виконання роботи

Студенту необхідно визначити вартість капіталу, яке використовує обране для аналізу підприємство. Від того, яку суму підприємство заплатить за користування капіталом, залежить його фінансовий результат і ринкова вартість. Отже, у межах управління вартістю підприємства визначення вартості капіталу й управління нею – важливий аспект, який потребує постійної уваги менеджерів.

Вартість капіталу (Cost of Capital) – ціна, яку необхідно заплатити за використання капіталу, розрахована як відсоток до його обсягу.

Поняття вартості капіталу широко використовують для вирішення багатьох завдань, а саме:

- забезпечення вимог інвесторів щодо віддачі на вкладений капітал;
- формування раціональних напрямів інвестування;
- управління структурою джерел фінансування;
- зміцнення платоспроможності підприємства в довгостроковому періоді тощо.

До **базових принципів оцінювання вартості капіталу** відносяться:

- принцип поелементного оцінювання;
- інтегральної (узагальнювальної) вартості;
- співвідношення власного та позикового капіталу;
- динамічної оцінки;
- взаємозв'язок оцінювання поточної та майбутньої вартості.

Доцільно розглянути основні формули, які дозволяють визначити вартість залучення капіталу із різних джерел.

Вартість залучення капіталу за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, визначається як недоотриманий прибуток від вкладення її в інші джерела.

$$\text{ВКп} = \frac{\text{ПР}}{\text{ВлК}} \times 100\%, \quad (4.1)$$

де ПР – прибуток;

ВлК – власний капітал.

Вартість залучення капіталу за рахунок додаткової емісії:

$$ВКе = \frac{Ка \times Д}{СКа \times (1 - Ве)}, \quad (4.2)$$

де Ка – кількість акцій, що емітуються;

Д – дисконтовані дивіденди, виплачені по акціях;

СКа – вартість капіталу, що залучається за рахунок емісії;

Ве – витрати на емісію.

Вартість залученого капіталу за рахунок кредиту банку:

$$ВКб = \frac{Сп \times (1 - Пп)}{1 - Вк}, \quad (4.3)$$

де Сп – відсоткова ставка за кредитом (грн);

Пп – ставка податку з прибутку;

Вк – витрати на оформлення та отримання кредиту.

Вартість залученого капіталу за рахунок випуску облігацій:

$$ВКб = \frac{Скп \times (1 - Пп)}{1 - Ве}, \quad (4.4)$$

де Скп – ставка купонних виплат за облігаціями;

Ве – витрати на емісію.

Загальна (середньозважена) вартість капіталу може бути розрахована за формулою:

$$ЗВК = \frac{\sum Y_i \times ВК_i}{100}, \quad (4.5)$$

де Y_i – питома вага і-го виду капіталу у відсотках у загальному капіталі підприємства;

$ВК_i$ – вартість притягнутого капіталу з і-го джерела.

Для пошуку оптимально структури капіталу використовують *показник ефективності залученого позикового капіталу*, або ефективність фінансового важеля:

$$ЕФВ = (1 - Пп) \times (Ra - ВБ) \times \frac{ПК}{ВК} \times 100 \%, \quad (4.6)$$

де Пп – ставка податку на прибуток;

Ra – рівень рентабельності використання активів;

ВБ – середня розрахункова ставка відсотка за кредит, %;

ПК – сума (або питома вага) позикового капіталу;

ВК – сума (або питома вага) власного капіталу.

Середньозважена вартість капіталу (weighted average cost of capital; WACC) – середня ціна, яку підприємство платить за використання сукупного капіталу, сформованого з різних джерел. Вона характеризує середнє значення вартості капіталу, залученого з кожного конкретного джерела, зваженої на питому вагу кожного джерела в загальній сумі використаного капіталу. Економічний сенс WACC полягає головним чином у визначенні вартості грошової одиниці, що залучається підприємством. Основне призначення WACC полягає в тому, щоб використовувати отримане значення як коефіцієнт дисконтування для визначення ринкової вартості підприємства з використанням дохідного підходу. Середньозважена вартість капіталу – відносно стабільна величина. Вона характеризує сформовану структуру капіталу. У цьому випадку оптимальність необхідно розуміти дещо умовно: так як вона нерідко має вимушений характер, оскільки власники та керівництво підприємства, можливо, бажали б змінити структуру джерел, проте неможливо через певні об'єктивні та суб'єктивні обставини; однак якщо вже сформована структура вважається задовільною, то тоді саме вона має підтримуватися з метою залучення нових джерел коштів для фінансування діяльності підприємства.

Оцінювання середньозваженої вартості капіталу необхідне для вирішення багатьох завдань в управлінні вартістю підприємства. Воно допомагає залученню вартості капіталу, вибору варіантів фінансування проєктів, необхідних для реалізації фінансової стратегії. Існує два підходи у виборі ваг. У першому випадку ваги беруться з огляду на ринкові оцінки складових капіталу, у другому – з огляду на балансові оцінки. Обидва підходи часто використовують на практиці. Критерієм вибору підходу служить доступність необхідної для його використання інформації. Точність розрахунку WACC особливо важлива для визначення вартості підприємства. Вона залежить від того, наскільки точно розраховані значення вартості капіталу окремих джерел підприємства. Однак жодна прогнозна оцінка не дає абсолютної точності оцінюваного показника,

тому моделі, використовувані в кінцевому підсумку для розрахунку середньозваженої вартості капіталу, не вважають ідеальними. Проте вони є прийнятними для аналітичних цілей. Якщо говорити про динаміку середньозваженої вартості капіталу та її вплив на вартість підприємства, то єдиної думки щодо цього питання немає. Єдине, що вважається безперечним, це твердження про те, що за інших рівних умов скорочення WACC сприяє підвищенню вартості підприємства, а також збільшенню дохідності акцій підприємства. У будь-якому випадку ця оцінка – досить ефективний інструмент аналізу. Її використання допомагає організувати потужне стратегічне управління в частині фінансів. Оскільки однією з основних стратегічних фінансових цілей виступає ринкова вартість підприємства. Саме середньозважена вартість капіталу дозволяє оцінювати ринкову вартість та ухвалювати необхідні фінансові рішення для управління нею.

4.3. Завдання для самостійного виконання

1. Компанії надається знижка 3 %, якщо рахунок за товар на суму 100 тис. грн оплачується протягом 10 днів. Однак компанія може одержати товар без знижки з терміном оплати рахунка протягом 60 днів. Банк може позичити гроші для оплати рахунка під 14 % річних. Який варіант фінансування є більш вигідним? Кредити можна отримати в межах кредитної лінії, розрахованої на рік.

2. Фірма хоче збільшити оборотний капітал на 10 млн грн. Можливі три варіанти фінансування:

1) скористатися комерційним кредитом протягом року, відмовившись від знижки, наданої на умовах 4/10 нетто 60.

2) узяти кредит у банку під 75 % річних.

3) емітувати облігації зі ставкою 39 % річних. Витрати, пов'язані з емісією та розміщенням становлять 20 000 грн. Визначити кращий варіант.

4.4. Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

1) титульний аркуш;

2) мету лабораторної роботи;

- 3) побудовані студентом діаграми або інші графічні елементи;
- 4) висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи.

4.5. Контрольні запитання

1. Як визначити вартість (ціна) капіталу, який залучається суб'єктом господарювання з різних джерел?
2. Дайте визначення середньозваженої ціни капіталу, розкрийте її застосування у фінансовому менеджменті.
3. Дайте визначення граничної ціни капіталу.
4. Охарактеризуйте складові власного капіталу та зобов'язань суб'єкта господарювання.
5. Як визначити ціну власного капіталу суб'єкта господарювання?
6. Як визначається ціна позикового капіталу?
7. Розкрийте, як здійснюється вибір структури капіталу суб'єкта господарювання, оптимізація структури капіталу.
8. Охарактеризуйте шляхи зниження ціни капіталу суб'єкта господарювання.
9. Розкрийте сутність ефекту фінансового лівериджу (важеля).
10. Охарактеризуйте шляхи підвищення рентабельності власного капіталу суб'єкта господарювання.
11. Розкрийте вплив ціни та структури капіталу на вартість суб'єкта господарювання.

Змістовий модуль 3

Управління фінансовими ризиками на підприємстві

Тема 8. Управління інвестиціями

Лабораторна робота 5

Аналіз інвестиційної активності в економіці України

Мета роботи – здійснити аналіз та оцінювання інвестиційної активності в економіці України та визначити тенденції її розвитку.

5.1. Загальні методичні рекомендації

Необхідною передумовою розвитку економіки є підвищення інвестиційної активності інвесторів у країні, збільшення інвестиційних ресурсів та їхнє ефективне використання. Тому дослідження тенденцій розвитку ринку інвестицій є актуальним і має важливе практичне значення. Саме інвестиції формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі та визначають конкурентні позиції країн на світових ринках. Інвестиційна діяльність, а також сукупність практичних дій з реалізації інвестицій є одним з основних засобів зростання національного доходу. Усе це зумовлює необхідність в аналізі інвестиційної діяльності, її форм, видів та сучасного стану розвитку в Україні для подальшого виявлення основних напрямів розвитку інвестиційної сфери в економіці країни.

Інвестиційна активність відображає динаміку залучення інвестицій, їхню структуру, а також співвідносить деякі макроекономічні показники, які описують і характеризують ступінь мінливості інвестиційної діяльності. Інвестиційна активність є самостійною економічною категорією, яку застосовують тільки в контексті інвестиційної діяльності. Існує багато методичних підходів до оцінювання інвестиційної активності держави. Так, О. І. Фатєєва та С. П. Конторович пропонують використовувати багатофакторний показник оцінювання, ураховуючи ряд показників, що впливають на інвестиційну активність, а також вагові категорій цих показників. Недоліком такого методу є суб'єктивність експертних оцінок, до того ж вагові категорії схильні до мінливості. Є. В. Балацький пропонує здійснювати оцінювання інвестиційної активності на основі показника, що враховує мультиплікативний ефект інвестиційної діяльності. Недоліком цього методу є складність розрахунків, не співмірність результатів у часі.

5.2. Порядок виконання роботи

У роботі необхідно сформулювати індивідуальний алгоритм здійснення аналізу та оцінювання інвестиційної активності в економіці України та оцінити інвестиційну активність у державі в докризовому й сучасному періодах. Інформаційною базою для дослідження можуть бути:

- офіційний сайт Державної служби статистики України [15];
- офіційний сайт Міністерства фінансів України [17];
- офіційний сайт проєкту Світового банку *Doing Business* [16] тощо.

Так, наприклад, алгоритм аналізу може містити такі складові частини:
I етап – аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій в економіку України;

II етап – аналіз структури та динаміки інвестицій в основний капітал:

- аналіз галузевої структури інвестицій в основний капітал України;
- аналіз структури та динаміки інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування;

III етап – визначення місця України в міжнародних рейтингах за економічними показниками:

- за показником "обсяг прямих іноземних інвестицій" на душу населення;
- за якістю інституцій, інфраструктури, макроекономічних показників та економічної стабільності;
- за індексом корупції;
- за ступенем свободи економіки (торговельної, фінансової, грошово-кредитної, інвестиційної) тощо.

У сформованому алгоритмі студенту слід:

- 1) детально обґрунтувати ті показники та методики, що має бути застосовано на кожному етапі роботи;
- 2) за вибраними показниками виконати аналітичні розрахунки. Розрахунки навести у графічному або табличному вигляді за період не менше ніж два роки докризового періоду та три роки сучасного періоду;
- 3) проаналізувати організаційне забезпечення інвестиційної діяльності в Україні;
- 4) здійснити моніторинг державних програм щодо активізації інвестиційної діяльності в економіці України;

Наприклад: Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць". Цей Закон визначає основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013 – 2032 рр. щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки. Цей Закон спрямовано на створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою запровадження новітніх та енергозберігальних технологій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів тощо;

- 5) визначити, які події (політичного, соціального, економічного характеру) вплинули на зростання або спад інвестиційної активності в економіці України.

Наприклад: вплив революційних подій в Україні наприкінці 2013 – 2014 рр. на інвестиційну активність можна оцінити по-різному. Наприкінці 2013 р. інвестиційна діяльність значно скоротилася. Проте в перспективі такі докорінні зміни в політиці та адміністрації країни значно підвищують зацікавленість до економіки загалом. У період революції значно підвищився інтерес до подій в Україні. *The New York Times, Washington Post* та інші провідні світові видання опублікували масу матеріалів про події в Україні. Такі бурхливі події пожвавлено обговорювалися на всіх рівнях у більшості країн світу.

Підготовка до підписання Україною Угоди про Асоціацію з ЄС спричинили зростання індексу інвестиційної привабливості у III кварталі 2013 р. після майже дворічних стабільно низьких експертних оцінок. Те, що ці очікування бізнесу не справдилися, призвело до суттєвого подальшого падіння індексу в IV кварталі 2013 р. до найнижчого рівня за всю історію його вимірювання – до 1,81 і т. ін.;

6) визначити ряд зовнішніх та внутрішніх факторів, які стримують або сприяють розвитку інвестиційної активності внутрішніх та закордонних інвесторів в економіці України;

7) надати рекомендації щодо активізації інвестиційних процесів в Україні.

5.3. Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано в додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані студентом аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиці або графіків;
- 4) висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи.

5.4. Контрольні запитання

1. Якими нормативно-правовими актами регулюють інвестиційну діяльність в Україні?
2. Дайте визначення поняття "інвестиційна діяльність".
3. Які існують державні програми щодо активізації інвестиційної діяльності в Україні?

4. Які фактори впливають на інвестиційну активність в економіці України?

Лабораторна робота 6

Аналіз чутливості інвестиційного проєкту

Мета роботи – дати оцінку чутливості інвестиційного проєкту та виявити й оцінити фактори, що найбільшим чином впливають на його ефективність.

6.1. Загальні методичні рекомендації

Аналіз чутливості інвестиційного проєкту передбачає оцінювання впливу різноманітних факторів на його ефективність. Основним показником, що визначає ефективність та доцільність реалізації інвестиційного проєкту, є показник чистої приведеної вартості.

Чиста зведена вартість (NPV) – це зведена вартість чистих грошових потоків проєкту за вирахуванням початкових інвестицій, необхідних для його реалізації. Реалізація цього методу оцінювання передбачає:

1) знайти зведене до поточного моменту часу значення кожного потоку грошових коштів, включаючи як вхідні, так і вихідні грошові потоки. Дисконтування ведуть за вартістю капіталу проєкту.

2) підсумувати визначені дисконтовані грошові потоки (тобто визначити величину NPV);

3) визначити доцільність ухвалення та реалізації проєкту, з урахуванням такого:

якщо $NPV > 0$, проєкт ухвалюють;

якщо $NPV = 0$, то потоки грошових коштів проєкту достатні для відшкодування інвестованого капіталу та забезпечення необхідної норми прибутку на вкладений капітал, але в цьому разі реалізація проєкту не впливає на ринкову ціну акцій фірми. Проєкт може бути як ухвалено, так і відхилено;

якщо $NPV < 0$, то проєкт відхиляється.

Формула визначення чистої зведеної вартості має вигляд:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+k)^t} - ICO, \quad (6.1)$$

де CF – грошовий потік відповідного періоду t ;

k – необхідна мінімальна ставка прибутковості або вартість капіталу проекту;

ICO – вартість початкових інвестицій;

n – термін життя проекту.

Відповідно, до факторів, що впливають на величину NPV, можна зарахувати ті, що визначають розмір його основних параметрів, а саме: розмір грошових потоків, вартість капіталу для проекту, вартість початкових інвестицій, термін життя проекту тощо.

6.2. Порядок виконання роботи

У роботі необхідно з використанням табличного редактора *MS Excel* здійснити аналіз чутливості інвестиційного проекту та надати обґрунтовані висновки.

Алгоритм аналізу чутливості проекту містить такі етапи:

1. Визначення ключових змінних, що впливають на значення NPV.

На цьому етапі студент має надати перелік факторів, що, відповідно до умови завдання, впливають на ефективність проекту.

2. Визначення аналітичної залежності NPV від ключових змінних.

На цьому етапі студент указує напрям впливу виділених факторів на ефективність проекту.

3. Розрахунок базової ситуації (визначення очікуваної NPV за очікуваних значеннях ключових змінних).

Для визначення очікуваного (базового) значення NPV студенту необхідно скористатися фінансовою функцією ЧЗВ (ЧПС).

Функція ЧЗС надає можливість дисконтування грошових потоків на основі ставки дисконтування за умови того, що грошові потоки розподілено в часі рівномірно. Для розрахунку величини NPV в цьому прикладі функція ЧЗВ використовує таку формулу:

$$NPV = ЧЗВ(\text{ставка; значення грошових потоків протягом проекту}) + \quad (6.2) \\ + (\text{вартість інвестицій}),$$

де вартість інвестицій задається від'ємним числом (рис. 6.1).

	A	B	C	D	E
1	Ставка дисконтування	Період	Грошові потоки за проектом	Значення NPV	
2	0,12	0	-500	=ЧПС(A2;C3:C7)+C2	
3		1	1000		
4		2	1000		
5		3	1000		
6		4	1000		
7		5	1000		
8					

Рис. 6.1. Використання функції ЧЗВ для розрахунку базового значення NPV (дані умовні)

4. Зміна однієї із ключових змінних на встановлену аналітиком величину (у %). Водночас інші змінні мають фіксоване значення.

5. Розрахунок значення NPV та його зміни у %.

6. IV та V етапи проводять послідовно для всіх ключових змінних.

Реалізація кроків IV – VI відбувається студентом за допомогою побудови в редакторі MS Excel таблиці такого вигляду (рис. 6.2).

	A	B	C	D	E	F	G
1		Базове значення показника	Базове значення NPV	Зміна показника		Скоригована величина NPV	% зміни NPV
2	Показник			%	Скориговане значення		

Рис. 6.2. Таблиця визначення зміни NPV за умови зміни факторів впливу

Стовпець А "Показник" має містити перелік визначених на першому етапі ключових змінних, що впливають на значення NPV аналізованого проекту.

Відповідно, у стовпці В "Базове значення показника" вказують початкові значення змінних, надані в умові лабораторної роботи.

У стовпці С вказують базове значення NPV, розраховане на III етапі роботи.

У стовпці D вказують відсоткове значення зміни ключових змінних та напрям очікуваних змін (зменшення або збільшення).

У стовпці E, відповідно до значень у стовпці D, розраховують числові значення ключових змінних, визначені в результаті їхніх змін.

У стовпці F вказують скориговану величину NPV, що відповідає зміні відповідного фактора. Розрахунок скоригованої величини NPV виконують для кожної змінної окремо з використанням функції ЧЗВ та подають у звіті до лабораторної роботи окремим скриншотом.

Увага! Для визначення скоригованої величини NPV за умови зменшення терміну проєкту до нецілого числа років необхідно скористатися фінансовою функцією ЧИСТНЗ, яка надає можливість розрахувати чисту зведену вартість для грошових потоків, які не обов'язково є періодичними.

Стовпець G має містити розрахунок відсотку зміни скоригованої величини NPV щодо базової величини для кожної змінної.

7. Аналіз досягнутих результатів та визначення чутливості NPV до зміни різних вхідних параметрів.

На цьому етапі відповідно до досягнутих результатів студент має проранжувати фактори (ключові змінні) за рівнем їхнього впливу на зміну NPV, де ранг 1 присвоюється фактору, зміна якого потягла за собою найбільшу зміну NPV і т. д.

Після завершення розрахунків студент має надати розгорнуті обґрунтовані висновки.

6.3. Завдання для самостійного виконання

Фінансові аналітики розглядають проєкт освоєння технологічної лінії з виготовлення нової продукції. Початкові інвестиції за проєктом становлять 1 250 тис. грн, термін реалізації проєкту – 5 років. Проєкт передбачає випуск нової продукції загальним обсягом 120 тис. од. на рік за ціною 50 грн/кг. Витрати на оплату праці становлять 22 грн/кг, на матеріали – 12 грн/кг. Вартість капіталу – 12 %. Грошові потоки у вигляді надходжень розподілено за роками рівномірно. Здійсніть аналіз чутливості проєкту

та визначте показники, що максимально впливають на чисту зведену вартість проекту.

6.4. Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано у додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиць або скриншотів;
- 4) розгорнуті висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи.

6.5. Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте основні показники оцінювання ефективності інвестиційних проєктів.
2. Визначте та охарактеризуйте основні завдання розроблення інвестиційного проєкту.
3. Виділіть основні фактори, що впливають на ефективність та доцільність реалізації інвестиційного проєкту.
4. Укажіть, за якими параметрами здійснюють порівняльний аналіз інвестиційних проєктів.

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

Лабораторна робота 7

Управління ризиками в умовах невизначеності

Мета роботи – формувати у студентів здатності до вибору оптимального ризикового рішення в умовах невизначеності з використанням системи критеріїв.

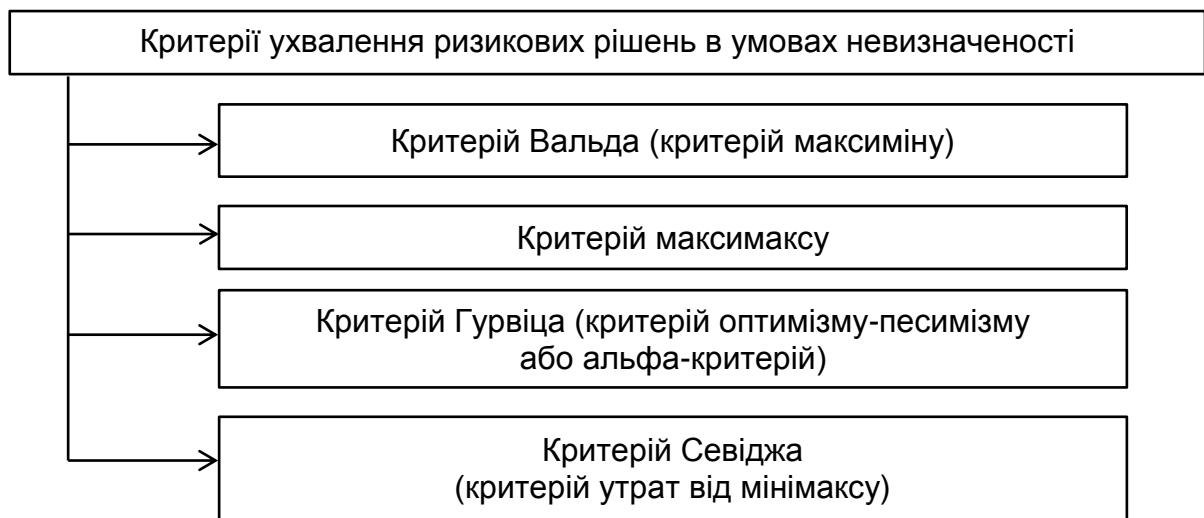
7.1. Загальні методичні рекомендації

Невизначеність можна розглядати як об'єктивну неможливість здобуття абсолютно достовірних даних про об'єктивні та суб'єктивні фактори

функціонування системи, неоднозначність її параметрів. Чим більша невизначеність під час ухвалення фінансового рішення, тим більший рівень ризику.

Основні критерії, що використовують у процесі управління фінансовими ризиками в умовах невизначеності, показано на рис. 7.1.

Критерії ухвалення управлінських рішень в умовах невизначеності з метою оптимізації фінансових ризиків діяльності підприємства ґрунтуються на побудові "матриці рішень", рядки якої містять варіанти альтернативних управлінських рішень, а стовпці – варіанти ситуацій розвитку подій. До того ж критерії Вальда, максимаксу та Гурвіца передбачають побудову матриці рішень із ситуаціями, які характеризують фінансові доходи, а критерій Севіджа – фінансові втрати.

Рис. 7.1. Критерії, що використовують у процесі управління ризиками в умовах невизначеності

7.2. Порядок виконання роботи

У роботі необхідно з використанням табличного редактора *MS Excel* побудувати чотири матриці рішень для вибору оптимального ризикового рішення у фінансовій діяльності підприємства в умовах невизначеності з використанням указаних чотирьох критеріїв.

1. Критерій Вальда (або критерій максимуму) передбачає, що з можливих варіантів управлінських рішень вибирають ту альтернативу, якій серед усіх ситуацій розвитку подій притаманне найбільше з мінімальних значень фінансових доходів (тобто значення доходів краще з усіх гірших

або максимальне з усіх мінімальних). Цей критерій здебільшого під час вибору ризикових фінансових рішень в умовах невизначеності використовують фінансові менеджери, не схильні до ризику, або песимісти. У процесі побудови матриці рішень студент створює таблицю такого вигляду (рис. 7.2).

	A	B	C	D	E	F	G
1		C1	C2	C3	C4	Dmin	Vmax min
2	A1	10	16	28	40		
3	A2	15	70	55	35		
4	A3	29	33	38	17		
5	A4	41	22	28	45		

Рис. 7.2. Таблиця вибору оптимального ризикового рішення за критерієм Вальда (дані умовні): $D_{\min}$ – мінімальне значення доходу; $V_{\max \min}$ – максимальне з мінімальних значення доходу.

Значення $D_{\min}$ визначають за допомогою функцій МИН (рис. 7.3).

	A	B	C	D	E	F	G
1		C1	C2	C3	C4	Dmin	Vmax min
2	A1	10	16	28	40	=МИН(B2:E2)	
3	A2	15	70	55	35		
4	A3	29	33	38	17		
5	A4	41	22	28	45		

Рис. 7.3. Вибір мінімального значення доходу за різних ситуацій розвитку подій

Значення $V_{\max \min}$ визначають за допомогою функції МАКС (рис. 7.4).

	A	B	C	D	E	F	G
1		C1	C2	C3	C4	Dmin	Vmax min
2	A1	10	16	28	40	10	
3	A2	15	70	55	35	15	
4	A3	29	33	38	17	17	
5	A4	41	22	28	45	22	
6							=МАКС(F2:F5)

Рис. 7.4. Вибір максимального з мінімальних значень доходу як оптимального ризикового рішення за критерієм Вальда

2. Критерій максимаксу передбачає, що з можливих варіантів управлінських рішень обирають ту альтернативу, якій серед усіх ситуацій розвитку події притаманне найбільше з максимальних значень фінансових доходів (тобто значення доходів краще зі всіх кращих або максимальне серед усіх максимальних). Цей критерій під час вибору ризикових рішень в умовах невизначеності, переважно використовують, суб'єкти, схильні до ризику або ті, які розглядають можливі ситуації як оптимісти.

У ході виконання роботи студент має побудувати матрицю рішень із використанням функції МАКС та подати побудовану таблицю у звіті разом з обґрунтованими висновками.

3. Критерій Гурвіца (критерій оптимізму-песимізму або альфа-критерій) дозволяє керуватися під час вибору ризикового рішення в умовах невизначеності деяким середнім результатом доходу, що перебуває в полі між значеннями за двома попередніми критеріями (тобто критеріями максимаксу і максиміну).

Оптимальне управлінське рішення за критерієм Гурвіца визначають на основі застосування формули:

$$A_j = \alpha \times D_{\max j} + (1 - \alpha) \times D_{\min j} \rightarrow \max, \quad (7.1)$$

де A_j – оптимальна альтернатива управлінського рішення (що відповідає середньозваженому рівню доходу) за критерієм Гурвіца;

α – альфа-коефіцієнт (значення від 0 до 1), що відображає схильність до ризику фінансового менеджера;

$D_{\max j}$ – максимальне значення доходу за певною альтернативою;

$D_{\min j}$ – мінімальне значення доходу за певною альтернативою.

Критерій Гурвіца дозволяє обрати управлінське рішення фінансовим менеджером, залежно від його ставлення до фінансового ризику.

Вихідні дані для побудови матриці рішень подано в табл. 3.1. Значення альфа-коефіцієнта студент обирає самостійно від 0 до 1, з урахуванням такого: значення, що наближаються до 0, характерне для суб'єкта, не схильного до ризику, значення, що дорівнює 0,5, характерне для суб'єкта, нейтрального до ризику, значення, що наближається до 1, характерне для суб'єкта, схильного до ризику.

Матрицю рішень має бути побудовано в табличній формі з використанням формул та функцій МИН та МАКС. Таблиця має вигляд, поданий на рис. 7.5.

	A	B	C	D	E	F	G	H
15		α	$D_{\max}$	$\alpha * D_{\max}$	$(1-\alpha)$	$D_{\min}$	$(1-\alpha) * D_{\min}$	A_j
16	A1							
17	A2							
18	A3							
19	A4							

Рис. 7.5. Таблиця вибору оптимального ризикового рішення за критерієм Гурвіца

Студент має розрахувати складові частини формули (7.1), подані в таблиці, визначити та обґрунтувати отримане значення оптимального ризикового рішення за критерієм Гурвіца як максимальне значення серед розрахованого середньозваженого рівня доходу з використанням функції МАКС.

4. Критерій Севіджа (критерій утрат від "мінімаксу") передбачає побудову матриці фінансових втрат і припускає, що зі всіх можливих варіантів матриці рішень обирають ту альтернативу, яка мінімізує розміри максимальних утрат за кожним із можливих варіантів рішень. Цей критерій, переважно, використовують під час вибору ризикових рішень в умовах невизначеності, суб'єктами, що не схильні до ризику.

Матрицю рішень будує студент у вигляді таблиці з використанням функцій МИН та МАКС, ураховуючи умови критерію Севіджа.

Після завершення розрахунків студент має надати розгорнуті обґрунтовані висновки.

7.3. Завдання для самостійного виконання

Вихідні дані для побудови студентом матриць рішень подано в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Вихідні дані для вибору оптимального ризикового рішення

Варіанти альтернатив прийняття фінансових рішень	Варіанти прогнозних доходів / втрат (за різних ситуацій розвитку подій)			
	C1	C2	C3	C4
A1	318 / 36	330 / 28	285 / 50	300 / 55
A2	296 / 30	314 / 18	326 / 45	280 / 15
A3	250 / 25	267 / 20	279 / 33	271 / 43
A4	290 / 28	300 / 33	312 / 48	295 / 20

У ході виконання лабораторної роботи студент має побудувати чотири матриці рішень з використанням функцій МИН та МАКС та подати побудовані таблиці разом з необхідними скріншотами й обґрунтованими висновками.

7.4. Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано у додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;

3) виконані аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиць та/або скріншотів;

4) обґрунтовані висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи. Висновки повинні мати порівняльний характер щодо результатів, визначених з використанням різних критеріїв та думку студента щодо доцільності особливостей використання вказаних критеріїв у діяльності фінансового менеджера.

7.5. Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте відомі вам критерії вибору оптимального ризикового рішення в умовах невизначеності.

2. Укажіть залежність між рівнем ризику, притаманним фінансовому менеджеру, та критерієм, що він обирає у процесі вибору оптимального фінансового рішення.

3. Виділіть фактори виникнення фінансових ризиків на підприємстві.

4. Виділіть напрями нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків.

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

Лабораторна робота 8

Побудова прогнозної фінансової звітності підприємства

Мета роботи – сформувати практичні навички в побудові прогнозної фінансової звітності підприємства в *MS Excel*.

8.1. Загальні методичні рекомендації

Фінансове планування – це процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування та напрями їхнього цільового використання, згідно з виробничими та маркетинговими показниками підприємства у плановому періоді.

Базою складання фінансового плану, а також початкового, проміжного та кінцевого його варіантів є фінансова звітність підприємства.

Перший етап процесу складання фінансового плану – формування прогнозного звіту про фінансові результати – полягає в тому, що на основі базового варіанта (фінансових результатів діяльності підприємства за базовий рік) розраховують перше наближення планових значень фінансових показників.

Для розрахунку фінансових показників слід керуватися так передумовами щодо поведінки кожної статті звіту про фінансові результати.

Так, прямі матеріальні витрати пропорційно реагують на зміну рівня ділової активності підприємства, тому вони мають вирости пропорційно обсягу продажів.

Приріст амортизації розраховують, з огляду на те, що для успішного забезпечення зростання обсягу виробництва необхідно залучення додаткових основних фондів. Середня норма амортизації становить 30 %. Тому слід розрахувати такі показники:

- планову вартість основних фондів;
- обсяг прогнозних амортизаційних відрахувань;
- приріст амортизаційних відрахувань.

З огляду на те, що адміністративні витрати залишаються незмінними, а збутові та маркетингові витрати зростають пропорційно обсягу продаж, необхідно розрахувати їхні планові величини.

Ураховуючи ставку податку на прибуток та політику виплати дивідендів, необхідно сформуванню початковий варіант пробного звіту про фінансові результати підприємства.

Слід звернути увагу на показник прогнозованого нерозподіленого прибутку підприємства, що кореспондують зі зміною нерозподіленого прибутку в початковому варіанті прогнозу пасивної частини балансу підприємства, її прогнозна величина буде становити відповідне зростання базового варіанта. Отже, нерозподілений прибуток становить одне з важливих джерел формування фінансових ресурсів підприємства.

Наступним етапом фінансового планування є формування початкового варіанта прогнозу активів балансу. У цьому разі використовують такі методологічні принципи:

грошові кошти, дебіторська заборгованість та запаси підприємства розглядають як статті, що зростають пропорційно зростанню обсягу продажів;

- основні фонди зростають на встановлену раніше суму;
- усі інші статті активів залишаються незмінними.

У результаті виконаних розрахунків слід визначити загальну суму активів підприємства, необхідну для забезпечення зростання обсягу продажів на запланованому рівні та суму їхнього необхідного приросту.

Наступним етапом планування є визначення початкового варіанта прогнозу пасивів підприємства, дотримуючись такого:

кредиторська заборгованість та нарахування є статтями "автоматичної реакції" та зростають пропорційно обсягу продажів;

приріст нерозподіленого прибутку відбувається, згідно з розрахунком, виконаних у процесі прогнозування звіту про фінансові результати;

інші статті пасиву балансу залишаються незмінними.

Отже, необхідно визначити загальний обсяг фінансових ресурсів за початковим варіантом.

Різниця між прогнозним обсягом активів та пасивів становить потребу підприємства в додатковому залученні коштів для забезпечення повного обсягу активів. У цьому разі підприємство може використати такі варіанти додаткового фінансування:

- 1) залучення коштів шляхом випуску векселів;
- 2) залучення коштів шляхом залучення банківських кредитів;
- 3) залучення коштів шляхом емісії облігацій;
- 4) проведення додаткової емісії звичайних акцій.

Щодо цього необхідно визначити обсяги фінансування за рахунок різних джерел та їхня вартість. Згідно з визначеними, даними необхідно виконати проміжний варіант прогнозу пасиву балансу та провести перерахунок звіту про фінансові результати, у зв'язку зі зростанням відсоткових платежів, сформувавши його проміжний варіант.

Слід зазначити, що додаткове залучення коштів та зростання відсоткових платежів призведуть до зменшення нерозподіленого прибутку. Отже, новий прогноз балансових статей пасиву надасть можливість визначити новий обсяг додаткового фінансування, для покриття якого підприємство може задіяти визначені раніше джерела фінансування зі збереженням установленної їх структури. Отже, процес розрахунку варіантів прогнозної звітності є циклічним і завершується тоді, коли обсяг необхідних додаткових фондів стає меншим за поріг суттєвості, тобто ним можна знехтувати.

За результатами нових розрахунків складають кінцевий варіант прогнозної звітності підприємства та формують необхідні висновки.

8.2. Порядок виконання роботи

Порядок виконання роботи розглянемо на такому завданні:

Підприємство склало фінансову звітність за базовий рік за фактичними даними (агрегований баланс (табл. 8.1) та звіт про фінансові результати (табл. 8.2)). На її основі необхідно скласти прогнозу фінансову звітність на наступний рік за таких умов:

1. Підприємство планує збільшити обсяг продажів на 5 %.

2. Для досягнення запланованого обсягу продажів підприємству необхідно придбати обладнання на суму 450 тис. грн, ставка амортизаційних відрахувань для якого становить 30 %.

3. Ставка податку на прибуток – 30 %.

4. Підприємство застосовує політику фіксованих дивідендів у розмірі 25 % від обсягу чистого прибутку.

5. Для покриття потреби в додаткових коштах підприємство може використати:

1) залучення коштів шляхом випуску векселів (у цьому прикладі – 10 % від загальної потреби підприємства в додаткових коштах, дохідність яких становить 16 %);

2) залучення коштів шляхом узяття банківських кредитів (у цьому прикладі – 15 % від загальної потреби, вартість кредитування 18 % річних);

3) залучення коштів шляхом емісії облігацій (у цьому випадку 25 % від загальної потреби підприємства у додаткових коштах, під 16 % річних);

4) здійснення додаткової емісії звичайних акцій.

Таблиця 8.1

Баланс

Актив	тис. грн	Пасив	тис. грн
1	2	3	4
<i>Необоротні активи</i>	3 176	<i>Власний капітал</i>	2 654
основні фонди	1 851	статутний фонд	2 000
довгострокові фінансові інвестиції	1 325	нерозподілений прибуток	654
<i>Поточні активи</i>	824	<i>Довгострокові зобов'язання</i>	990
запаси	578,2	довгострокові облігації	880

1	2	3	4
		довгострокові кредити	110
дебіторська заборгованість	233,3	<i>Поточні зобов'язання</i>	356
грошові кошти	12,5	кредиторська заборгованість	78,7
		векселя видані	100
		поточні зобов'язання за розрахунками (нарахування на з/п)	177,3
Баланс	4 000	Баланс	4 000

Таблиця 8.2

Звіт про фінансові результати

Показники	тис. грн
Чистий дохід	5 500
Матеріальні витрати	3 650
Амортизація	555,3
Валовий прибуток	
Адміністративні витрати	421
Витрати на збут	355
Фінансовий результат від операційної діяльності	518,7
Відсоткові платежі	176,6
Фінансовий результат до оподаткування	342,1
Податок на прибуток	102,63
Чистий прибуток	239,47
Дивіденди	59,8
Нерозподілений прибуток	179,6

1. Необхідно створити таблиці в редакторі *MS Excel*.

Для створення таблиці можна скористатися одним із двох способів: вставити таблицю, яка має стиль за замовчуванням, або відформатувати дані як таблицю, використовуючи довільний стиль (рис. 8.1).

№	Назва показника	Фактичне значення баз. року
Активи		
1	Грошові кошти	12,5
2	Деб. заборгованість	233,3
3	Запаси	578,2
4	Всього ОА	824
5	Довгостр. інвестиції	1325
6	Основні фонди	1851
7	Всього НА	3176
8	Всього активів	4000
Пасиви		
9	Кред. заборгованість	78,7
10	Векселя до сплати	100
11	Нарахування	177,3
12	Всього поточних зобов'язань	356
13	Довгостр. кредити	110
14	Довгостр. облігації	880
15	Всього довгостр. зобов'язань	990
16	Всього зобов'язань	1346
17	Звичайні акції	2000
18	Накопичений нерозподілений прибуток	654,4
19	Всього власного капіталу	2654
20	Всього пасивів	4000
21	<i>Загальна зміна активів</i>	
22	<i>Необх. додаткові фонди</i>	

№	Назва показника	Фактичне значення базового року
1	Обсяг продажів	5500
2	Матеріальні витрати	3650
3	Амортизація	555,3
4	Прямі операційні витрати	4205,3
5	Операційна маржа	1294,7
6	Адміністративні витрати	421
7	Збутові та маркетингові витрати	355
8	Валовий дохід	518,7
9	Відсоткові платежі	176,6
10	Дохід до сплати податків	342,1
11	Податок на прибуток	102,63
12	Чистий прибуток	239,47
13	Дивіденди по акціям	59.868
14	Нерозподілений прибуток	179,603

Рис. 8.1. Створення таблиць "Баланс" та "Звіт про фінансові результати" підприємства в середовищі MS Excel

2. Другий етап складання фінансового плану – формування прогнозного звіту про фінансові результати – полягає в тому, що на основі базового варіанта (фінансових результатів діяльності підприємства за базовий рік) розраховують перше наближення планових значень фінансових показників. У цьому прикладі прогнозують приріст обсягу продажів на рівні 5 %. Вихідні дані для розрахунку було створено в п. 1. У методичних рекомендаціях до лабораторної роботи детально розписано, які статті балансу у який спосіб реагують на зміну обсягу продажів, відповідно розраховують приріст матеріальних витрат. Приріст амортизації розраховують, з огляду на те, що для успішного забезпечення зростання

обсягу виробництва необхідно залучення додаткових основних фондів на суму 450,0 тис. грн.

Тому слід розрахувати такі показники:

планову вартість основних фондів: $1\ 851,0 + 450,0 = 2\ 301$ тис. грн;

обсяг прогнозних амортизаційних відрахувань: $2\ 301 \times 0,3 = 690,3$ тис. грн;

приріст амортизаційних відрахувань: $690,3 - 555,3 = 135$ тис. грн.

Адміністративні витрати, збутові та маркетингові витрати необхідно розрахувати їхні планові величини так, як вказано в методичних рекомендаціях.

Ураховуючи ставку податку на прибуток (у цьому прикладі 30 %) та політику виплати дивідендів (у цьому прикладі встановлено фіксовану частку чистого прибутку для виплати дивідендів у розмірі 25 %), необхідно сформуванати початковий варіант звіту про фінансові результати підприємства.

Відповідно до вказаних змін формують початковий варіант прогнозного звіту про фінансові результати (рис. 8.2).

	A	B	C	D	E
1					
2					
3			Фактичне значення базового року	Базис прогноза	Початковий варіант
4	№	Назва показника			
5	1	Обсяг продажів	5500	1,05	5775
6	2	Матеріальні витрати	3650	1,05	3832,5
7	3	Амортизація	555,3	135	690,3
8	4	Прямі операційні витрати	4205,3		4522,8
9	5	Операційна маржа	1294,7		1252,2
10	6	Адміністративні витрати	421	1	421
11	7	Збутові та маркетингові витрати	355	1,05	372,75
12	8	Валовий дохід	518,7		458,45
13	9	Відсоткові платежі	176,6	1	176,6
14	10	Дохід до сплати податків	342,1		281,85
15	11	Податок на прибуток	102,63		84,555
16	12	Чистий прибуток	239,47		197,295
17	13	Дивіденди по акціям	59,868		49,32375
18	14	Нерозподілений прибуток	179,603		147,97125

Рис. 8.2. Початковий варіант прогнозного звіту про фінансові результати підприємства

3. Необхідно сформуванати початковий варіант прогнозного балансу підприємства, ураховуючи визначений нерозподілений прибуток у сумі 147,97 тис. грн, а також зміни статей балансу, згідно з умовами (рис. 8.3).

№	Назва показника	Фактичне значення баз. року	Базис прогноза	Початковий варіант
Активи				
1	Грошові кошти	12,5	1,05	13,125
2	Деб. заборгованість	233,3	1,05	244,965
3	Запаси	578,2	1,05	607,11
4	Всього ОА	824		865,2
5	Довгостр. інвестиції	1325	1	1325
6	Основні фонди	1851	450	2301
7	Всього НА	3176		3626
8	Всього активів	4000		4491,2
Пасиви				
9	Кред. заборгованість	78,7	1,05	82,635
10	Векселя до сплати	100	1	100
11	Нарахування	177,3	1,05	186,165
12	Всього поточних зобов'язань	356		368,8
13	Довгостр. кредити	110	1	110
14	Довгостр. облігації	880	1	880
15	Всього довгостр. зобов'язань	990		990
16	Всього зобов'язань	1346	1	1358,8
17	Звичайні акції	2000	1	2000
18	Накопичений нерозподілений прибуток	654,4	147,9713	802,37125
19	Всього власного капіталу	2654		2802,37125
20	Всього пасивів	4000		4161,17125
21	Загальна зміна активів			491,2
22	Необх. додаткові фонди			330,02875

Рис. 8.3. Початковий варіант прогнозного балансу підприємства

Необхідно визначити загальний обсяг фінансових ресурсів за початковим варіантом (у цьому прикладі 4 161,17 тис. грн).

Різниця між прогнозним обсягом активів і пасивів становить потребу підприємства в додатковому залученні коштів для забезпечення повного обсягу активів (у прикладі $4\ 491,2 - 4\ 161,17 = 330,03$ тис. грн).

4. Визначення потреби в додатковому фінансуванні та розрахунок джерел і вартості її покриття. Через різницю між активами та пасивами в сумі 330,03 тис. грн у підприємства виникає необхідність у додатковому фінансуванні. За умовою підприємство може використати такі варіанти додаткового фінансування:

1) залучення коштів шляхом випуску векселів (у цьому прикладі – 10 % від загальної потреби підприємства в додаткових коштах, дохідність яких становить 16 %);

2) залучення коштів шляхом отримання банківських кредитів (у цьому прикладі – 15 % від загальної потреби, вартість кредитування 18 % річних);

3) залучення коштів шляхом емісії облігацій (у цьому разі 25 % від загальної потреби підприємства в додаткових коштах, під 16 % річних);

4) здійснення додаткової емісії звичайних акцій.

Насамперед необхідно спрогнозувати проміжний варіант звіту про фінансові результати.

Через залучення коштів тим чи іншим способом необхідно сплатити відсотки (за умовою завдання). Тому рядок "Відсоткові платежі" збільшиться на 27,39 тис. грн (рис. 8.4).

№	Назва показника	Фактичне значення базового року	Базис прогноза	Варіанти прогноза		
				Початковий варіант	Вплив джерел фінансування	Проміжний варіант
1	Обсяг продажів	5500	1,05	5775		5775
2	Матеріальні витрати	3650	1,05	3832,5		3832,5
3	Амортизація	555,3	135	690,3		690,3
4	Прямі операційні витрати	4205,3		4522,8		4522,8
5	Операційна маржа	1294,7		1252,2		1252,2
6	Адміністративні витрати	421	1	421		421
7	Збутові та маркетингові витрати	355	1,05	372,75		372,75
8	Валовий дохід	518,7		458,45		458,45
9	Відсоткові платежі	176,6	1	176,6	27,39238625	203,9923863
10	Дохід до сплати податків	342,1		281,85		254,4576138
11	Податок на прибуток	102,63		84,555	-8,217715875	76,33728413
12	Чистий прибуток	239,47		197,295	-19,17467037	178,1203296
13	Дивіденди по акціям	59,868		49,32375	-4,793667594	44,53008241
14	Нерозподілений прибуток	179,603		147,97125	-14,38100278	133,5902472
		відсотки за:	вексель (16%)	кредит (18%)	облігації (16%)	
		сума залучення додаткових коштів через:	5,28046	8,91077625	13,20115	
			вексель 10%	кредит 15%	облігація 25%	акція 50%
			33,002875	49,5043125	82,5071875	165,014375

Рис. 8.4. Проміжний варіант прогнозного звіту про фінансові результати підприємства

Прогнозують проміжний варіант балансу підприємства (рис. 8.5): за результатами "Проміжного варіанта прогнозу "Звіту про фінансові результати" нерозподілений прибуток зменшено на 14,38 тис. грн; через брак коштів виникає потреба в додатковому фінансуванні (за умовою).

Файл Главная Вставка Разметка страницы Формулы Данные Рецензирование Вид							
fx Вставить функцию		Σ Автосумма	Логические	Ссылки и массивы	Присвоить имя	Влияющие	
Недавно использовались		Текстовые	Математические	Использовать в формуле	Зависимы		Убрать стр
Библиотека функций		Дата и время	Другие функции	Создать из выделенного	Определенные имена		
F24 fx Вплив джерел фінансування							
20	A	B	C	D	E	F	G
21			сума залучення додаткових коштів через :	5,28048	8,91077625	13,20115	
22				вексель 10%	кредит 15%	облігація 25%	акція 50%
23				33,002875	49,5043125	82,5071875	165,014375
24	№	Назва показника	Фактичне значення баз. року	Базис прогноза	Початковий варіант	Вплив джерел фінансування	Проміжний варіант
25	Активи						
26	1	Грошові кошти	12,5	1,05	13,125	1	13,125
27	2	Деб. заборгованість	233,3	1,05	244,965	1	244,965
28	3	Запаси	578,2	1,05	607,11	1	607,11
29	4	Всього ОА	824		865,2		865,2
30	5	Довгостр. інвестиції	1325	1	1325	1	1325
31	6	Основні фонди	1851	450	2301	1	2301
32	7	Всього НА	3176		3626		3626
33	8	Всього активів	4000		4491,2		4491,2
34	Пасиви						
35	9	Кред. заборгованість	78,7	1,05	82,635	1	82,635
36	10	Векселя до сплати	100	1	100	33,002875	133,002875
37	11	Нарахування	177,3	1,05	186,165	1	186,165
38	12	Всього поточних зобов'язань	356		368,8		401,802875
39	13	Довгостр. кредити	110	1	110	49,5043125	159,5043125
40	14	Довгостр. облігації	880	1	880	82,5071875	962,5071875
41	15	Всього довгостр. зобов'язань	990		990		1122,0115
42	16	Всього зобов'язань	1346	1	1358,8		1523,814375
43	17	Звичайні акції	2000	1	2000	165,014375	2165,014375
44	18	Накопичений нерозподілений прибуток	654,4				
45	19	Всього власного капіталу	2654		2802,37125	-14,38100278	2953,004622
46	20	Всього пасивів	4000		4161,17125		4476,818997
47	21	Загальна зміна активів			491,2		491,2
48	22	Необх. додаткові фонди			330,02875		14,38100278

Рис. 8.5. Проміжний варіант прогнозного балансу підприємства

Новий прогноз балансових статей пасиву надав можливість визначити новий обсяг додаткового фінансування, для покриття якого підприємство може задіяти визначені раніше джерела фінансування зі збереженням установленної їхньої структури.

4. Необхідно здійснити за вказаним алгоритмом в п. 3 прогноз звіту про фінансові результати та балансу (рис. 8.6 та 8.7).

№	Назва показника	Фактичне значення базового року	Базис прогноза	Варіанти прогноза				
				Початковий варіант	Вплив джерел фінансування	Проміжний варіант	вплив	Кінцевий варіант
1	Обсяг продажів	5500	1,05	5775	1	5775	1	5775
2	Матеріальні витрати	3650	1,05	3832,5	1	3832,5	1	3832,5
3	Амортизація	555,3	1,35	690,3	1	690,3	1	690,3
4	Прямі операційні витрати	4205,3		4522,8		4522,8		4522,8
5	Операційна маржа	1294,7		1252,2		1252,2		1252,2
6	Адміністративні витрати	421	1	421	1	421	1	421
7	Збутові та маркетингові витрати	355	1,05	372,75	1	372,75	1	372,75
8	Валовий дохід	518,7		458,45		458,45		458,45
9	Відсоткові платежі	176,6	1	176,6	27,39238625	203,9923863	1,193623231	205,1860095
10	Дохід до сплати податків	342,1		281,85		254,4576138		253,2639905
11	Податок на прибуток	102,63		84,555	-8,217715875	76,33728413	-0,358086969	75,97919716
12	Чистий прибуток	239,47		197,295	-19,17467037	178,1203296	-0,835536262	177,2847934
13	Дивіденди по акціям	59,868		49,32375	-4,793667594	44,53008241	-0,208884065	44,32119834
14	Нерозподілений прибуток	179,603		147,97125	-14,38100278	133,5902472	-0,626652196	132,963595

Рис. 8.6. Кінцевий варіант прогнозного звіту про фінансові результати підприємства

№	Назва показника	Фактичне значення баз. року	Базис прогноза	Початковий варіант	Вплив джерел фінансування	Проміжний варіант	Вплив джерел фінансування	Кінцевий варіант
1	Грошові кошти	12,5	1,05	13,125	1	13,125	1	13,125
2	Деб. заборгованість	233,3	1,05	244,965	1	244,965	1	244,965
3	Запаси	578,2	1,05	607,11	1	607,11	1	607,11
4	Всього ОА	824		865,2		865,2		865,2
5	Довгостр. інвестиції	1325	1	1325	1	1325	1	1325
6	Основні фонди	1851	450	2301	1	2301	1	2301
7	Всього НА	3176		3626		3626		3626
8	Всього активів	4000		4491,2		4491,2		4491,2
Пасиви								
9	Кред. заборгованість	78,7	1,05	82,635	1	82,635	1	82,635
10	Векселя до сплати	100	1	100	33,002875	133,002875	1,438100278	134,4409753
11	Нарахування	177,3	1,05	186,165	1	186,165	1	186,165
12	Всього поточних зобов'язань	356		368,8		401,802875		403,2409753
13	Довгостр. кредити	110	1	110	49,5043125	159,5043125	2,157150417	161,6614629
14	Довгостр. облігації	880	1	880	82,5071875	962,5071875	3,595250695	966,1024382
15	Всього довгостр. зобов'язань	990		990		1122,0115		1127,763901
16	Всього зобов'язань	1346	1	1358,8		1523,814375		1531,004876
17	Звичайні акції	2000	1	2000	165,014375	2165,014375	7,190501391	2172,204876
18	Накопичений нерозподілений прибуток	654,4						
19	Всього власного капіталу	2654	147,97125	802,37125	-14,38100278	787,9902472	-0,626652196	787,363595
20	Всього пасивів	4000		4161,17125		4476,818997		4490,573348
21	Загальна зміна активів			491,2		491,2		491,2
22	Необх. додаткові фонди			330,02875		14,38100278		0,626652196

Рис. 8.7. Кінцевий варіант прогнозного балансу підприємства

Обсяг необхідних додаткових фондів стає меншим за поріг суттєвості, тобто ним можна знехтувати.

8.3. Завдання для самостійного виконання

Завдання 8.1. Підприємство склало фінансову звітність за базовий рік за фактичними даними (агрегований баланс (табл. 8.3) та звіт про фінансові результати (табл. 8.4)). На її основі необхідно скласти прогнозу фінансову звітність на наступний рік за таких умов:

1. Підприємство планує збільшити обсяг продажів на 7,5 %.
2. Для досягнення запланованого обсягу продажів підприємству необхідно придбати обладнання на суму 40 000 тис. грн, корисний термін служби якого чотири роки.
3. Ставка податку на прибуток – 25 %.
4. Підприємство застосовує політику фіксованих дивідендів у розмірі 25 % від обсягу чистого прибутку.
5. Для покриття потреби в додаткових коштах підприємство може використати довгостроковий кредит під 10 % річних.

Таблиця 8.3

Баланс

Активи	тис. грн	Пасиви	тис. грн
<i>Необоротні активи</i>	36 400	<i>Власний капітал</i>	40 000
основні фонди	36 180	статутний фонд	38 500
довгострокові фінансові інвестиції	220	нерозподілений прибуток	1 500
<i>Поточні активи</i>	34 800	<i>Довгострокові зобов'язання</i>	7 000
запаси	28 200	довгострокові облігації	7 000
дебіторська заборгованість	5 800	<i>Поточні зобов'язання</i>	24 200
грошові кошти	550	кредиторська заборгованість	14 500
поточні фінансові інвестиції	250	векселя видані	5 500
		поточні зобов'язання за розрахунками (нарахування на з/п)	4 200
Баланс	71 200	Баланс	71 200

Таблиця 8.4

Звіт про фінансові результати

Показники	тис. грн
1	2
Чистий дохід	88 700
Матеріальні витрати	20 000

1	2
Амортизація	18 100
Валовий прибуток	50 600
Адміністративні витрати	8 900
Витрати на збут	1 400
Фінансовий результат від операційної діяльності	40 300
Відсоткові платежі	1 800
Фінансовий результат до оподаткування	38 500
Податок на прибуток	9 625
Чистий прибуток	2 8875
Дивіденди	7 218,75
Нерозподілений прибуток	21 656,3

Примітка: невідповідністю між обсягом активів та пасивів у розмірі близько 1% від величини балансу, можна знехтувати.

Завдання 8.2. Підприємство склало фінансову звітність за базовий рік за фактичними даними (агрегований баланс (табл. 8.5) та звіт про фінансові результати (табл. 8.6)). На її основі необхідно скласти прогнозну фінансову звітність на наступний рік за таких умов:

1. Підприємство планує збільшити обсяг продажів на 5 %.
2. Для досягнення запланованого обсягу продаж підприємству необхідно придбати обладнання на суму 60 000 тис. грн, корисний термін служби якого 10 років.
3. Ставка податку на прибуток – 21 %.
4. Підприємство застосовує політику фіксованих дивідендів у розмірі 20 % від обсягу чистого прибутку.
5. Для покриття потреби в додаткових коштах підприємство може здійснити емісію облігацій під 10 % річних.

Таблиця 8.5

Баланс

Активи	тис. грн	Пасиви	тис. грн
1	2	3	4
<i>Необоротні активи</i>	38 220	<i>Власний капітал</i>	42 025
основні фонди	37 989	статутний фонд	40 425

1	2	3	4
довгострокові фінансові інвестиції	231	нерозподілений прибуток	1 600
<i>Поточні активи</i>	<i>36 530</i>	<i>Довгострокові зобов'язання</i>	<i>7 500</i>
запаси	29 610	довгострокові облігації	7 500
дебіторська заборгованість	6 090	<i>Поточні зобов'язання</i>	<i>25 225</i>
грошові кошти	580	кредиторська заборгованість	14 500
поточні фінансові інвестиції	250	векселя видані	6 525
		поточні зобов'язання за розрахунками	4 200
Баланс	74 750	Баланс	74 750

Таблиця 8.6

Звіт про фінансові результати

Показники	тис. грн
Чистий дохід	100 000
Матеріальні витрати	18 000
Амортизація	16 650
Валовий прибуток	65 350
Адміністративні витрати	9 000
Витрати на збут	1 400
Фінансовий результат від операційної діяльності	54 950
Відсоткові платежі	1 800
Фінансовий результат до оподаткування	53 150
Податок на прибуток	13 287,5
Чистий прибуток	39 862,5
Дивіденди	7 972,5
Нерозподілений прибуток	31 890

Примітка: невідповідністю між обсягом активів та пасивів у розмірі не більше ніж 2 000 тис. грн можна знехтувати.

Завдання 8.3. Підприємство склало фінансову звітність за базовий рік за фактичними даними (агрегований баланс (табл. 8.7) та звіт про фінансові результати (табл. 8.8)). На її основі необхідно скласти прогнозну фінансову звітність на наступний рік за таких умов:

1. Підприємство планує збільшити обсяг продажів на 7 %.

2. Для досягнення запланованого обсягу продажів підприємству необхідно придбати обладнання на суму 55 000 тис. грн, корисний термін служби якого 5 років.

3. Ставка податку на прибуток – 21 %.

4. Підприємство застосовує політику фіксованих дивідендів у розмірі 22 % від обсягу чистого прибутку.

5. Для покриття потреби в додаткових коштах підприємство може використати такі джерела:

випуск векселів під 13 % річних – на 50 % від загальної потреби у коштах;

провести емісію звичайних акцій – також на 50 %.

Таблиця 8.7

Баланс

Активи	тис. грн	Пасиви	тис. грн
<i>Необоротні активи</i>	41 132,0	<i>Власний капітал</i>	45 313,0
основні фонди	40 883,4	статутний фонд	43 505,0
довгострокові фінансові інвестиції	248,6	нерозподілений прибуток	1 808,0
<i>Поточні активи</i>	39 357,9	<i>Довгострокові зобов'язання</i>	7 500,0
запаси	31 866,0	довгострокові облігації	7 500,0
дебіторська заборгованість	6 554,0	<i>Поточні зобов'язання</i>	27 676,9
грошові кошти	655,4	кредиторська заборгованість	16 385,0
поточні фінансові інвестиції	282,5	векселя видані	7 373,3
		поточні зобов'язання за розрахунками	3 918,6
<i>Баланс</i>	80 489,9	<i>Баланс</i>	80 489,9

Таблиця 8.8

Звіт про фінансові результати

Показники	тис. грн
1	2
Чистий дохід	113 000
Матеріальні витрати	20 340
Амортизація	20 000

1	2
Валовий прибуток	72 660
Адміністративні витрати	9 000
Витрати на збут	1 400
Фінансовий результат від операційної діяльності	62 260
Відсоткові платежі	1 800
Фінансовий результат до оподаткування	60 460
Податок на прибуток	15 115
Чистий прибуток	45 345
Дивіденди	9 975,9
Нерозподілений прибуток	35 369,1

Примітка: невідповідністю між обсягом активів та пасивів у розмірі не більше 2 000 тис. грн, можна знехтувати.

8.4. Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано в додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиць та/або скриншотів;
- 4) обґрунтовані висновки, отримані в ході виконання лабораторної роботи.

8.5. Контрольні запитання

1. Розкрийте економічний зміст поняття "фінансове планування".
2. Охарактеризуйте системи фінансового планування та форми реалізації його результатів на підприємстві.
3. Що таке "фінансова стратегія підприємства"? Охарактеризуйте основні етапи процесу її розроблення?
4. Покажіть зв'язок між фінансовою стратегією та фінансовою політикою підприємства.
5. Розкрийте зміст і часовий горизонт поточного фінансового планування.
6. Охарактеризуйте види поточних фінансових планів.
7. Визначте зміст і часові горизонти оперативного фінансового планування.

8. Охарактеризуйте бюджет як головну форму оперативного фінансового плану.

9. Як оцінити прийнятий темп зростання підприємства?

Рекомендована література

1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент : навчальний курс / І. А. Бланк. – Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2007. – 656 с.

2. Вахович І. М. Фінансовий менеджмент та фінансовий інжиніринг бізнес-процесів : магістерський курс [навч. посіб. в 2-х т.]. Т. 1. Фінансовий менеджмент бізнес процесів / І. М. Вахович. – Луцьк : СПД Ж. В. Гадяк, друкарня "Волиньполіграф"™, 2013. – 604 с.

3. Верланов Ю. Ю. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Ю. Ю. Верланов. – Вид. 2-ге. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 336 с.

4. Жигалкевич Ж. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Ж. М. Жигалкевич, О. В. Кам'янська. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 214 с.

5. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / [Н. С. Ситник, А. В. Сташин, А. Ф. Гукалюк та ін.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 724 с.

6. Фінансовий менеджмент : підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – Київ : КНЕУ, 2013. – 535 с.

7. Фінансовий менеджмент : підручник / [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]; за ред. М. І. Крупки. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 440 с.

8. Шевченко Н. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник у схемах і таблицях / Н. Шевченко, С. Мельник. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. – 224 с.

9. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – Київ : Знання, 2006. – 439 с.

10. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – Київ : КНЕУ, 2006. – 268 с.

11. Brigham E. F. Financial management : theory & practice / E. F. Brigham, L. C. Gapenski, M. C. Ehrhardt. – Boston : Cengage, 2020. – 1161 p.

12. Hillier D. Corporate Finance / David Hillier, Stephen Ross, Randolph Westerfield, Jeffrey Jaffe, Bradford Jordan. 3-rd European edition. – Berkshire : McGraw-Hill Education, 2016. – 850 p.

13. Van Horne J. Fundamentals of Financial Management / James C. Van Horne, John M. Wachowicz. – Edinburgh : Prentice-Hall, 2008. – 744 p.

14. Архітектоніка фінансів: методичне забезпечення в умовах цифрової економіки [Електронний ресурс] : монографія / І. В. Журавльова, М. В. Максимова, В. С. Хвостенко [та ін.] ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25292>. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 200 с.
15. Журавльова І. В. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] : навч. посіб. / І. В. Журавльова ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/21093>. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 207 с.
16. Журавльова І. В. Фінансовий менеджмент і контролінг у сфері бізнесу [Електронний ресурс] : навч. посіб. / І. В. Журавльова, Н. В. Сабліна ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23720>. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 173 с.
17. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності / уклад. І. В. Журавльова, М. М. Берест, О. П. Полтініна ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/21816>. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 48 с.
18. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня за освітньою програмою "Фінанси і кредит" / уклад. І. В. Журавльова, М. М. Берест, О. П. Полтініна ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28059>. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 53 с.
19. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Офіційний сайт проєкту Світового банку Doing Business. – Режим доступу : doingbusiness.org.
21. Сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу : www.me.gov.ua.
22. Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.
23. Система розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.

Додатки

Додаток А

Зразок оформлення титульного аркуша звіту про виконання лабораторної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Кафедра фінансів

ЗВІТ

про виконання лабораторної роботи №__
з навчальної дисципліни "**Фінансовий менеджмент**"
на тему "..."

Перевірив (ла):
викладач каф. фінансів
ПІБ

Виконав (ла):
студент(ка) __ курсу, __ групи
фінансового факультету
ПІБ

Харків, (рік)

Зміст

Вступ	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту	4
Тема 3. Управління грошовими потоками	4
Лабораторна робота 1. Бюджетування грошових потоків підприємства	4
1.1. Загальні методичні рекомендації	4
1.2. Порядок виконання роботи	5
1.3. Завдання для самостійного виконання	8
1.4. Звіт про виконання лабораторної роботи	9
1.5. Контрольні запитання	9
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	10
Лабораторна робота 2. Використання у фінансових розрахунках вартості грошей у часі	10
2.1. Загальні методичні рекомендації	10
2.2. Порядок виконання роботи	13
2.3. Завдання для самостійного виконання	13
2.4. Звіт про виконання лабораторної роботи	14
2.5. Контрольні запитання	14
Змістовий модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту ...	15
Тема 6. Управління активами	15
Лабораторна робота 3. Моделі управління оборотними активами	15
3.1. Загальні методичні рекомендації	15
3.2. Порядок виконання роботи	18
3.3. Завдання для самостійного виконання	21
3.4. Звіт про виконання лабораторної роботи	21
3.5. Контрольні запитання	21
Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу	22
Лабораторна робота 4. Діагностика оптимальності структури капіталу підприємства	22
4.1. Загальні методичні рекомендації	22
4.2. Порядок виконання роботи	25
4.3. Завдання для самостійного виконання	28

4.4. Звіт про виконання лабораторної роботи	28
4.5. Контрольні запитання	29
Змістовий модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві	29
Тема 8. Управління інвестиціями	29
Лабораторна робота 5. Аналіз інвестиційної активності в економіці України	29
5.1. Загальні методичні рекомендації	30
5.2. Порядок виконання роботи	30
5.3. Звіт про виконання лабораторної роботи	32
5.4. Контрольні запитання	32
Лабораторна робота 6. Аналіз чутливості інвестиційного проєкту	33
6.1. Загальні методичні рекомендації	33
6.2. Порядок виконання роботи	34
6.3. Завдання для самостійного виконання	36
6.4. Звіт про виконання лабораторної роботи	37
6.5. Контрольні запитання	37
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	37
Лабораторна робота 7. Управління ризиками в умовах невизначеності	37
7.1. Загальні методичні рекомендації	37
7.2. Порядок виконання роботи	38
7.3. Завдання для самостійного виконання	42
7.4. Звіт про виконання лабораторної роботи	42
7.5. Контрольні запитання	43
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування	43
Лабораторна робота 8. Побудова прогнозної фінансової звітності підприємства	43
8.1. Загальні методичні рекомендації	43
8.2. Порядок виконання роботи	46
8.3. Завдання для самостійного виконання	54
8.4. Звіт про виконання лабораторної роботи	58
8.5. Контрольні запитання	58
Рекомендована література	59
Додатки	61

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

**Методичні рекомендації
до лабораторних робіт
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Журавльова** Ірина Вікторівна
Берест Марина Миколаївна
Кіпа Марина Олександрівна
Полтініна Ольга Павлівна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 56 ЕВ. Обсяг 64 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

---

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*